

CZASOWE ODEBRANIE ZWIERZĄT - PORADNIK DLA INSPEKTORA

Daniel Uszyński

Bio
Pracownia

Autor tekstu: Daniel Uszyński

Autor okładki: Grzegorz Wiszniowski

Skład komputerowy: Michał Sosnowski

Zdjęcia: przedstawiają metamorfozy zwierząt odebranych przez Fundację Centaurus – Międzynarodową Organizację na rzecz Zwierząt i Ekologii – zdjęcia z dnia odbioru oraz po zapewnieniu zwierzęciu pomocy i opieki pochodzą z interwencji dokonywanych przez Fundację Ochrony Zwierząt – Iura Animalium oraz Fundację Centaurus.

Stan prawny na dzień 1 grudnia 2020 r.

Wrocław 2021 r.

dr Daniel Uszyński
adwokat

Czasowe odebranie zwierząt
- poradnik dla inspektora

Wydanie 1.

Spis treści

Przedmowa	s. 7
Postępowanie o czasowe odebranie zwierząt właścicielowi lub opiekunowi – znęcanie się nad zwierzętami	s. 9
Organizacja pozarządowej do której statutowych celów należy ochrona zwierząt	s. 15
Tryby czasowego odbioru zwierząt	s. 20
Informacja i zawiadomienie – ocena zastanej sytuacji	s. 26
Organizacja społeczna jako strona postępowania o czasowe odebranie zwierząt	s. 30
Postępowanie przed organem administracyjnym – wójtem, burmistrzem lub prezydentem miasta	s. 35
Postępowanie dowodowe	s. 37
Postępowanie administracyjne	s. 51
Decyzja organu I instancji	s. 69
Wykaz publikacji i orzeczeń	s. 82

Przedmowa

Udział organizacji pozarządowej do której statutowych celów należy ochrona zwierząt w procesie tzw. czasowego odebrania zwierząt właścicielowi wiąże się koniecznością dokonywania określonych czynności faktycznych i procesowych wynikających z przepisów prawa. Art. 7 ustawy o ochronie zwierząt przyznaje organizacji konkretne uprawnienia mogące być realizowane w postępowaniu administracyjnym oraz konkretne obowiązki nakładane na tę samą organizację. Uprawnienia mieszczą się w czynnościach faktycznych polegających na prawie do odebrania właścicielowi zwierzęcia w prawnie określonych okolicznościach, zaś obowiązki konkretyzują się w niezwłocznym zawiadomieniu wójta (burmistrza, prezydenta miasta), celem podjęcia decyzji w przedmiocie odebrania zwierzęcia oraz co się z tym nieodłącznie wiąże – zbierania, przedstawiania dowodów oraz czynny udział w postępowaniu administracyjnym i ewentualnie sądowoadministracyjnym.

Zgodnie z zasadą *vigilantibus iura sunt scripta* – strona zobowiązana jest do dbałości o własną sprawę. W realiach toczącego się postępowania administracyjnego o wydanie decyzji o czasowym odebraniu zwierząt inspektorzy organizacji pozarządowych wini więc podejmować czynności prawne wymagające znajomości przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego i ich interpretacji. W podejmowaniu tych czynności pomoc ma oddany w ręce czytelnika poradnik opisujący poszczególne instytucje postępowania administracyjnego z praktycznego punktu widzenia.

Układ poradnika oparto nie na samej systematyce przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego ale kolejności podejmowanych czynności przez inspektora w postępowaniu dotyczącym czasowego odebrania zwierząt właścicielowi. Zarówno

redakcja jak i sama treść poradnika w ocenie autora powinna stanowić drogowskaz zasad postępowania jakie powinno się podejmować inicjując postępowanie administracyjne na podstawie art. 7 ustawy o ochronie zwierząt.

Z uwagi na charakter opracowania w jego treści obszernie posługiwano się orzeczeniami sądowymi, które najlepiej oddają praktykę podejścia sądów administracyjnych do instytucji czasowego odbioru zwierząt.

Postępowanie o czasowe odebranie zwierząt właścicielowi lub opiekunowi – znęcanie się nad zwierzętami

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt zwierzę traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 tej ustawy może być czasowo odebrane właścicielowi lub opiekunowi na podstawie decyzji wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia. Przywołany art. 6 ust. 2 wskazuje, że przez znęcanie się nad zwierzętami należy rozumieć zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień, a w szczególności:

- 1) umyślne zranienie lub okaleczenie zwierzęcia, niestanowiące dozwolonego prawem zabiegu lub procedury w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych, w tym znakowanie zwierząt stałocieplnych przez wypalanie lub wymrażanie, a także wszelkie zabiegi mające na celu zmianę wyglądu zwierzęcia i wykonywane w celu innym niż ratowanie jego zdrowia lub życia, a w szczególności przycinanie psom uszu i ogonów (kopiowanie);
- 2) znakowanie zwierząt stałocieplnych przez wypalanie lub wymrażanie;
- 3) używanie do pracy albo w celach sportowych lub rozrywkowych zwierząt chorych, a także zbyt młodych lub starych oraz zmuszanie ich do czynności, których wykonywanie może spowodować ból;
- 4) bicie zwierząt przedmiotami twardymi i ostrymi lub zaopatrzonymi w urządzenia obliczone na sprawianie specjalnego bólu, bicie po głowie, dolnej części brzucha, dolnych częściach kończyn;

- 5) przeciążanie zwierząt pociągowych i jucznych ładunkami w oczywisty sposób nieodpowiadającymi ich sile i kondycji lub stanowi dróg lub zmuszanie takich zwierząt do zbyt szybkiego biegu;
- 6) transport zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, rzeźnych i przewożonych na targowiska, przenoszenie lub przepędzanie zwierząt w sposób powodujący ich zbędne cierpienie i stres;
- 7) używanie uprzęży, pęt, stelaży, więzów lub innych urządzeń zmuszających zwierzę do przebywania w nienaturalnej pozycji, powodujących zbędny ból, uszkodzenia ciała albo śmierć;
- 8) dokonywanie na zwierzętach zabiegów i operacji chirurgicznych przez osoby nieposiadające wymaganych uprawnień bądź niezgodnie z zasadami sztuki lekarsko-weterynaryjnej, bez zachowania koniecznej ostrożności i oględności oraz w sposób sprawiający ból, któremu można było zapobiec;
- 9) złośliwe straszenie lub drażnienie zwierząt;
- 10) utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania lub niechlujstwa, bądź w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji;
- 11) porzucanie zwierzęcia, a w szczególności psa lub kota, przez właściciela bądź przez inną osobę, pod której opieką zwierzę pozostaje;
- 12) stosowanie okrutnych metod w chowie lub hodowli zwierząt;
- 13) organizowanie walk zwierząt;
- 14) obcowanie płciowe ze zwierzęciem (zoofilia);
- 15) wystawianie zwierzęcia domowego lub gospodarskiego na działanie warunków atmosferycznych, które zagrażają jego zdrowiu lub życiu;
- 16) transport żywych ryb lub ich przetrzymywanie w celu sprzedaży bez dostatecznej ilości wody umożliwiającej oddychanie;

- 17) utrzymywanie zwierzęcia bez odpowiedniego pokarmu lub wody przez okres wykraczający poza minimalne potrzeby właściwe dla gatunku.

Tym samym, jeżeli stwierdzone zostanie np. w toku dokonywanej interwencji - przez przedstawiciela organizacji pozarządowej do której statutowych celów należy ochrona zwierząt - zaistnienie którejkolwiek z powyższych okoliczności lub samego podejrzenia przestępstwa znęcania się nad zwierzętami – wypełniona zostaje przesłanka do wszczęcia postępowania o czasowe odebranie zwierzęcia. Za uzasadnione należy wówczas uznać złożenie wniosku do wójta (burmistrza prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia o czasowe odebranie zwierząt właścicielowi w jednym z dwóch trybów przewidzianych w art. 7 ustawy o ochronie zwierząt */szerzej o trybach w kolejnej części opracowania/*.

W postępowaniach administracyjnych czy prowadzonych dochodzeniach pojawia się mylne stanowisko o zamkniętym katalogu czynności określonych w art. 6 ust. 2 ustawy - mogących być traktowane jako znęcanie się nad zwierzętami. Jak wynika z samej budowy art. 6 ust. 2 ustawy ma on konstrukcję dwuczłonową. Ogólny opis czynu wskazujący czym jest znęcanie się nad zwierzętami tj. zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania zwierzęciu bólu i cierpienia poprzedzony jest zwrotem *"w szczególności"* wskazującym na pewien katalog przykładów tego typu zachowań. Powyższe należy rozumieć w ten sposób, że jeśli jakkolwiek czyn nie jest wprost

wskazany w pkt 1-19 ale polega na zadawaniu zwierzęciu bólu i cierpienia albo świadomym dopuszczaniu do zadawania bólu i cierpienia to także jest przestępstwem z art. 35 w zw. z art. 6 ust. 2 u.o.z.

Powyższy tok rozumowania potwierdzony został w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 16 listopada 2009 r. sygn. akt V KK 187/09, Sąd Najwyższy stwierdził, że wykaz zamieszczony w ust. 2 art. 6 ustawy o ochronie zwierząt, przedstawia typowe wypadki znęcania się nad zwierzętami. W przepisie tym zawarta jest jednakże otwarta definicja znęcania się na zwierzętami, na co wskazuje użyty w tym przepisie zwrot "w szczególności". Należy więc uznać, że za znęcanie się nad zwierzętami może być uznane każde zadawanie, lub dopuszczenie do zadawania bólu lub cierpienia nawet, gdy zachowanie to nie zostało wymienione wprost w żadnym z punktów tego przepisu, który jednakże przedstawia typowe wypadki znęcania się. Należy natomiast podkreślić, że jeżeli zachowanie wyczerpuje opis któregoś z punktów, to Sąd nie musi już ustalać, że spowodowało ono ból lub cierpienie, gdyż to sam ustawodawca przesądził, że zachowania w tych punktach wymienione są znęcaniem się, czyli powodują ból lub cierpienie.

W praktyce najczęstszymi powodami interwencji jest utrzymywanie zwierząt w tzw. niewłaściwych warunkach bytowania (stosownie do art. 6 ust. 2 pkt 10 ustawy).

Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia "niewłaściwe warunki", wyjaśnił natomiast w art. 4 pkt 15 ustawy pojęcie "właściwe warunki bytowania", przez które rozumie się zapewnienie zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami danego gatunku, rasy, płci i wieku. Wnioskując *a contrario* uznać należy, że niewłaściwe warunki, o których mowa w przepisie art. 6 ust. 2 pkt 10 ustawy to takie, które nie zapewniają zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami gatunku, rasy, płci i wieku. Przy czym, niewłaściwe warunki bytowania, to nie tylko wskazane w tym przepisie przykłady, ale także brak zapewnienia zwierzętom właściwego schronienia przed chłodem, upałem, deszczem, śniegiem czy przetrzymywanie ich na terenie, na którym narażone są na uszkodzenia ciała (*por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 stycznia 2013 r., I OSK 1743/11*).

Dokonując więc oceny czy w danej sprawie dochodzi do zaistnienia przesłanki znęcania się nad zwierzętami w postaci utrzymywania zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania powinno się mieć przy tym na względzie, że za "niewłaściwe warunki", o których mowa w przepisie art. 6 ust. 2 pkt 10 przyjmuje się takie, które:

- 1) nie zapewniają zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami gatunku, rasy, płci i wieku;
- 2) brak zapewnienia zwierzętom właściwego schronienia przed chłodem;
- 3) brak zapewnienia zwierzętom właściwego schronienia przed upałem;
- 4) brak zapewnienia zwierzętom właściwego schronienia przed deszczem;
- 5) brak zapewnienia zwierzętom właściwego schronienia przed śniegiem;
- 6) przetrzymywanie zwierząt na terenie, na którym narażone są na uszkodzenia ciała.

Nadto pojęcie "rażącego zaniedbania" zdefiniowano w art. 4 ust. 11 ustawy, stanowiącym, że jest to drastyczne odstępstwo od określonych w ustawie norm postępowania ze zwierzęciem, a w szczególności w zakresie:

- 1) utrzymywania zwierzęcia w stanie zagłodzenia;
- 2) utrzymywania zwierzęcia w stanie brudu;
- 3) utrzymywania zwierzęcia w stanie nieleczzonej choroby;
- 4) utrzymywania zwierzęcia w stanie w niewłaściwym pomieszczeniu i nadmiernej ciasnocie.

Przytoczone przepisy należy odczytywać również w kontekście art. 5 ustawy o ochronie zwierząt. Zgodnie z brzmieniem art. 5 - każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania, przez które rozumie się - stosownie do art. 4 pkt 2 ustawy - traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewniające mu ochronę oraz w kontekście art. 1 ust. 1 z

d. 2 ustawy, stanowiącego, że człowiek jest winien zwierzęciu poszanowanie, ochronę i opiekę.

Niewłaściwe warunki bytowania istnieją zatem wówczas, gdy nie zapewniają zwierzęciu opieki i ochrony, i nie odpowiadają potrzebom gatunku, rasy, płci i wieku, przy czym potrzeby te należy traktować szeroko, zważając na cechy psychofizyczne gatunku i rasy zwierzęcia, zakres percepcji zjawisk zewnętrznych oraz sposób i zdolność reagowania na nie, które to elementy postrzegać należy w kontekście obowiązku nie narażania zwierzęcia na niebezpieczeństwo, którego samo nie jest świadome (*zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 16 maja 2018 r., sygn. akt II SA/Go 202/18*).

Organizacja pozarządowej do której statutowych celów należy ochrona zwierząt

Zwierzę traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt może być czasowo odebrane właścicielowi lub opiekunowi na podstawie decyzji wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia i przekazane: schronisku dla zwierząt, jeżeli jest to zwierzę domowe lub laboratoryjne, lub gospodarstwu rolnemu wskazanemu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), jeżeli jest to zwierzę gospodarskie, lub ogrodowi zoologicznemu lub schronisku dla zwierząt, jeżeli jest to zwierzę wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych lub utrzymywane w ogrodach zoologicznych.

Wskazana decyzja podejmowana jest z urzędu po uzyskaniu informacji od Policji, straży gminnej, lekarza weterynarii lub upoważnionego przedstawiciela organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

Z brzmienia zacytowanego art. 7 ust. 1 i 1a ustawy wynika, że aby móc działać w trybie powołanego przepisu należy:

- 1) być upoważnionym przedstawieniem organizacji społecznej tj. wskazanym w informacji pobranej z CIKRS jako członek Zarządu organizacji społecznej uprawniony do samodzielnego działania,
- 2) lub posiadać pełnomocnictwo - do działania w zakresie określonym w tym przepisie – podpisane przez członka Zarządu/członków Zarządu takiej organizacji,
- 3) oraz organizacja społeczna w imieniu której działamy musi w celach statutowych mieć wpisane działanie – ochrona zwierząt.

Pierwsze dwa punkty wydają się być jasne. Zgodnie z art. 38 kodeksu cywilnego osoba prawna działa przez swoje organy w sposób

przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie. Najprostszym sposobem sprawdzenia w jaki sposób działa nasza organizacja jest wygenerowanie dokumentu z CIKRS / *Centralna Informacja Krajowego Rejestru Sądowego*/. Na stronie <https://ekrs.ms.gov.pl/> prowadzonej przez Ministerstwo Sprawiedliwości, po wpisaniu odpowiednich danych np. nazwy organizacji, numeru KRS w rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki – istnieje możliwość pobrania wydruku informacji np. pełnych lub aktualnych. Taki plik lub wydruk stanowi pobranie informacji w trybie art. 4 ust. 4aa ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, posiada moc dokumentu wydawanego przez Centralną Informację, nie wymaga podpisu i pieczęci. W dokumencie oprócz danych organizacji znajdziemy:

- 1) w Dziale 2 rubryka 1 - organ uprawniony do reprezentacji podmiot oraz sposób reprezentacji podmiotu,
- 2) w Dziale 3 rubryka 3 – cele działania organizacji.

Organem uprawnionym do reprezentacji jest Zarząd natomiast sposób reprezentacji może być różny. Statut fundacji/stowarzyszenia będzie liczbowo określać skład zarządu. Od samodzielnej reprezentacji przez każdego z członków Zarządu po reprezentację łączną np. dwóch lub więcej członków zarządu.

W orzecznictwie pojawiło się kontrowersyjne orzeczenie dotyczące liczebności zarządu fundacji (*postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1992 r., sygn. akt I CRN 1982/19*). W powołanym postanowieniu Sąd Najwyższy wskazał, że „zarząd jest organem kolegiальnym”. Wśród przedstawicieli nauki – Henryk Cioch, ustawa o fundacji – komentarz SIP LEX - stanowisko to spotkało się z uzasadnioną krytyką. Zdaniem Pana Profesora Ciocha użycie argumentu, że słowo "zarząd" zakłada kolegiальność, jest nieporozumieniem. Błędne stanowisko Sądu Najwyższego mogło stać się niebezpieczne dla praktyki stosowania prawa przez sądy rejestrowe. Zarząd fundacji, podobnie jak zarządy innych osób prawnych, nie musi być organem kolegiальnym. To, że w przypadku spółek kapitałowych wyraźnie stwierdza się, że zarząd składa się z jednej lub więcej osób

(art. 201 § 2 i art. 368 § 2 k.s.h.), nie może oznaczać, że zarząd fundacji składać się musi z co najmniej dwóch osób. Aby tak się stało,

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

konieczne byłoby wyraźne rozstrzygnięcie ustawy, które powinno stwierdzać, że zarząd fundacji może składać się z dwóch lub więcej osób. Podobne stanowisko przedstawił Pan Profesor Andrzej Kidyba (*A. Kidyba, Fundacje i stowarzyszenia: zagadnienia podstawowe, wyd. Fundacja im. Friedricha Eberta, 1995, s. 33-34*) - forma uchwały dla decyzji podjętej przez zarząd wcale nie musi pochodzić od organu kolegialnego, bowiem jednoosobowe oświadczenie woli może mieć również postać uchwały. Wobec milczenia ustawy o fundacjach w sprawie liczebności zarządu, to statut decydować będzie o tym, jaki powinien być skład zarządu.

Wszystko zależeć więc będzie od wewnętrznych ustaleń dokonanych w statucie. Tym samym, przed podjęciem czynności w trybie art. 7 ustawy o ochronie zwierząt należy upewnić się czy jesteśmy do ich podejmowania uprawnieni jako organ lub czy posiadamy umocowanie – pełnomocnictwo podpisane przez właściwą osobę / właściwe osoby - uprawniające nas do zastosowania czynności opisanych w powołanym przepisie.

Pojęcie – ochrona zwierząt – jako cel statutowy zostało wprowadzone bez jego jednoznacznego definiowania. W samej ustawie o ochronie zwierząt zwrot „ochrona zwierząt” występuje ok 30 razy, niemniej jednak również nie jest definiowany np. w art. 4 zawierającym definicje. W mojej ocenie tego typu zabieg wynika z faktu, że ustawodawca w żaden sposób nie chciał ograniczać jakiegokolwiek formy działania organizacji, która w sposób choćby pośredni mogłaby zajmować się realizacją przepisów ustawy o ochronie zwierząt. Celem bowiem całej ustawy jest ochrona zwierząt. Ochrona polegająca właśnie m. in. na czasowym ich odebraniu właścicielowi w sytuacji rażących zaniedbań, kiedy to nadrzędną potrzebą jest szybkość i sprawność działania, co oczywiście nie zwalnia organu od zbadania czy wymienione wyżej przesłanki wystąpiły (*por. wyroki WSA w Gdańsku z dnia 11 stycznia 2012 r., sygn. akt II SA/Gd 841/11; WSA w Poznaniu z dnia 21 marca 2013 r., sygn. akt IV SA/Po 31/13; WSA w Łodzi z dnia 19 lutego 2014 r., sygn. akt II SA/Łd 1242/13, dostępne w centralnej Bazie Orzeczeń Sądów Administracyjnych*).

W praktyce bardzo często wśród celów statutowych organizacji działających na rzecz ochrony zwierząt lub m. in. na rzecz ochrony zwierząt, praktykowane jest wprowadzenie wyliczenia sfer zadań publicznych określonych w ustawie o organizacji pożytku publicznego i o wolontariacie, zawierające m. in. działalność w zakresie ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego (art. 4 ust. 1 pkt 18 ustawy o opp). W braku jednoznacznego wpisu tego typu celu statutowego należy liczyć się z faktem, iż organ administracyjny może każdorazowo badać czy wśród celów statutowych naszej organizacji jest działalność mogąca być zakwalifikowana jako ochrona zwierząt.

Jeśli chodzi o wpisanie w statucie działanie na rzecz ochrony zwierząt, zauważyć należy, iż w dokumencie pobranym z CIKRS naszej organizacji mamy już ujęte cele statutowe. Wpisanie bowiem

organizacji lub zmiana np. jej celów statutowych wymaga obowiązkowego zgłoszeniu tego faktu do Krajowego Rejestru Sądowego. Sąd ten dokonuje wpisu po stwierdzeniu, że czynności prawne stanowiące podstawę wpisu zostały podjęte przez uprawnioną osobę lub organ i są ważne. Nie wydaje się więc konieczne posługiwanie się dodatkowo statutem, skoro cele statutowe organizacji ujęte są w dokumencie pobranym z CIKRS. Niemniej jednak praktyka w tym zakresie bywa różna i możemy spotkać się z wnioskiem organu administracyjnego o przesłanie statutu w celu potwierdzenia naszych uprawnień.

Poza rozważaniami tej części opracowania pozostawiam prawnokarną reakcję na stwierdzenie, że właściciel lub opiekun zwierzęcia dopuszcza się zadawania bólu i cierpienia zwierzęciu. W przypadku gdy jesteśmy świadkami lub dotarła do nas informacja o podejrzeniu popełniania lub popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzami, na każdym ciąży prawny obowiązek odpowiedniej reakcji. Zgodnie bowiem, z art. 304 §1 Kodeksu postępowania karnego każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Z czynności sporządza się protokół z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej (art. 304a k.p.k.).

Tryby czasowego odbioru zwierząt

Art. 7 ustawy o ochronie zwierząt przewiduje dwa tryby czasowego odebrania właścicielowi lub opiekunowi zwierzęcia na podstawie decyzji wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia. Przedstawiciele nauki – Karolina Kuszlewicz - tryby te nazywają: zwykłym i interwencyjnym lub administracyjnym i interwencyjnym a decyzje od wydawanego rozstrzygnięcia - decyzją pierwotną i następczą (zob. K. Kuszlewicz, *Prawa zwierząt. Praktyczny poradnik. Wolters Kluwer. Warszawa 2009*).

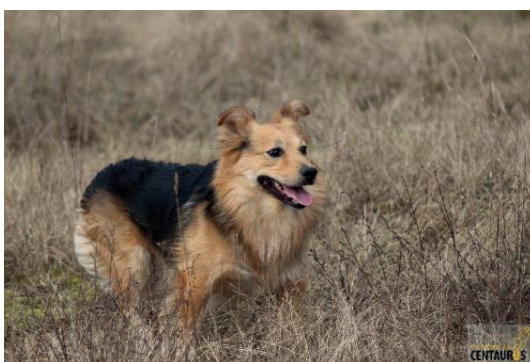
Tryb pierwszy – zwykły.

Zwierzę traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy może być czasowo odebrane właścicielowi lub opiekunowi na podstawie decyzji wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia i przekazane:

- 1) schronisku dla zwierząt, jeżeli jest to zwierzę domowe lub laboratoryjne, lub
- 2) gospodarstwu rolnemu wskazanemu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), jeżeli jest to zwierzę gospodarskie, lub
- 3) ogrodowi zoologicznemu lub schronisku dla zwierząt, jeżeli jest to zwierzę wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych lub utrzymywane w ogrodach zoologicznych.

Decyzja, o której mowa w ust. 1, podejmowana jest z urzędu po uzyskaniu informacji od Policji, straży gminnej, lekarza weterynarii lub upoważnionego przedstawiciela organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (art. 7 ust. 1a ustawy) (zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 listopada 2016 r., sygn. akt II OSK 442/15). Przekazanie zwierzęcia, o którym

mowa w ust. 1, następuje za zgodą podmiotu, któremu zwierzę ma być przekazane (art. 7 ust. 1b ustawy o ochronie zwierząt). Decyzja o czasowym odebraniu zwierzęcia ma zatem charakter decyzji sankcyjnej o charakterze zobowiązującym. Stanowi formę odpowiedzialności administracyjnej danego właściciela lub opiekuna zwierzęcia (*J. Stelmasiak, Administracyjnoprawne aspekty ochrony zwierząt, (w:) M. Mozgawa (red.), Prawna ochrona zwierząt, Lublin 2002, s. 156; M. Górski, Odpowiedzialność administracyjnoprawna w ochronie środowiska: odpowiedzialność za szkody w środowisku i inne instrumenty odpowiedzialności administracyjnoprawnej, Warszawa 2008, s. 74; P. Janiak, Czasowe odebranie zwierząt w trybie administracyjnym - podstawowe zagadnienia, "Causus" 2019 r., nr 92, s. 45*).

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

Art. 35 ust. 1 ustawy stanowi, że kto zabija, uśmierca zwierzę albo dokonuje uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów art. 6 ust. 1, art. 33 lub art. 34 ust. 1-4 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Zgodnie natomiast z art. 35 ust. 1 a ustawy - tej samej karze podlega ten, kto znęca się nad zwierzęciem.

Wskazane wyżej przepisy regulują sytuację, w związku ze stwierdzeniem lub raczej podejrzeniem znęcania się nad zwierzętami w rozumieniu art. 35 ust. 1a ustawy o ochronie zwierząt w związku z art. 6 ust. 2 lub art. 35 ust. 2 w związku z art. 35 ust. 1a i art. 6 ust. 2 (znęcanie się w typie kwalifikowanym ze względu na szczególne okrucieństwo). A więc zadawaniem albo świadomym dopuszczaniem do zadawania bólu lub cierpień, którego przejawy wyszczególniono w art. 6 ust. 2 ustawy, np. jednym ze znamion przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem jest utrzymywanie w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie w stanie rażącego zaniedbania lub niechłujstwa, bądź w pomieszczeniu lub klatce uniemożliwiającej zachowanie naturalnej pozycji (art. 6 ust. 2 pkt 10), a także utrzymywanie zwierzęcia bez odpowiedniego pokarmu lub wody przez okres wykraczający poza minimalne potrzeby właściwe dla gatunku (art. 6 ust. 2 pkt 19).

Organ gminy orzeka decyzją administracyjną o czasowym ich odebraniu właścicielowi lub opiekunowi. Najpierw zatem ma miejsce:

1. uzasadnione podejrzenie traktowania zwierzęcia w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy,
2. poinformowanie o w/w okoliczności wójta, burmistrza lub prezydenta miasta,
3. przeprowadzenie postępowania administracyjnego przez organ i wydanie przez właściwy organ rozstrzygnięcia w przedmiocie czasowego odebrania zwierzęcia,
4. a następnie, w wyniku natychmiastowego wykonania tej decyzji, dochodzi do faktycznego pozbawienia właściciela lub opiekuna władztwa nad zwierzęciem i przekazania go wyspecjalizowanemu podmiotowi wskazanemu w art. 7 ust. 1 pkt 1-3 ustawy.

Tryb drugi – interwencyjny.

Oprócz wskazanego wyżej trybu zwykłego, ustawa przewiduje również szczególny tryb odebrania zwierzęcia określony w art. 7 ust. 3 ustawy. Tryb interwencyjnego odbioru zwierząt ma miejsce w przypadkach niecierpiących zwłoki, gdy dalsze pozostawienie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu. Wówczas czynność odebrania zwierzęcia podejmuje policjant, strażnik gminny lub upoważniony przedstawiciel organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, zawiadamiając o tym niezwłocznie wójta (burmistrza, prezydenta miasta), celem podjęcia decyzji w przedmiocie odebrania zwierzęcia.

W odróżnieniu do trybu zwykłego, decyzja wydana w trybie art. 7 ust. 3 ustawy jest decyzją następczą, a organ wydający rozstrzygnięcie zobowiązany jest ustalić czy zaistniały przesłanki do odebrania zwierzęcia, to jest czy zwierzę traktowane było w sposób określony w art. 6 ust. 2, a nadto czy zaistniał stan zagrażający jego życiu lub zdrowiu. Decyzja wydana w powyższym trybie stanowi, więc szczególny rodzaj decyzji, która zostaje wydana, gdy zwierzę zostało już faktycznie odebrane (*zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11 czerwca 2013 r., sygn. akt II OSK 2417/12*). Organ administracyjny zobligowany jest wówczas do oceny czy przesłanki odebrania zwierzęcia w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie zwierząt zaistniały w momencie odebrania zwierzęcia.

Dla wydania decyzji na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy konieczne jest zatem ustalenie, czy w dacie interwencji/momentcie odebrania zwierzęcia, obok podstawowych przesłanek wynikających z art. 7 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 2 ustawy, wystąpiły także przesłanki takie jak: przypadek niecierpiący zwłoki oraz stwierdzenie, iż dalsze pozostawianie zwierzęcia u właściciela zagraża jego życiu lub zdrowiu. W związku z tym dla zastosowania w sprawie tego trybu nie jest potrzebne stwierdzenie winy właściciela/opiekuna zwierząt, tylko zaistnienie obiektywnych okoliczności polegających na tym, że właściciel lub opiekun zwierzęcia w jakikolwiek sposób dopuścił, aby nastąpił fakt kwalifikowanego prawem znęcania się nad jego zwierzęciem (*zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 18 lipca 2019 r., sygn. akt II SA/Po 108/19*).

Decyzja w trybie interwencyjnym zatwierdza uprzednio dokonany odbiór zwierzęcia. W tym przypadku decyzja sankcjonuje zatem działania podjęte przez właściwe służby. Procedura samego faktycznego odbioru uruchamiana jest, gdy istnieje konieczność natychmiastowego działania w związku z sytuacją, w której "dalsze pozostawienie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu". Organ administracji publicznej jakim w tym przypadku jest również wójt (burmistrz, prezydent miasta) - działa więc następczo. Zadaniem organu administracyjnego jest dokonanie oceny, czy rzeczywiście istniały przesłanki do natychmiastowego odbioru zwierzęcia. Przedmiotem badania i oceny organu nie jest jednak zwierzę samo w sobie ale sposób jego traktowania, a co za tym idzie prawne możliwości jego zabrania na podstawie ustawy o ochronie zwierząt. Stan zwierzęcia jest jedynie jednym z elementów tego stanu (*zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 kwietnia 2018, sygn. akt II SA/Kr 310/18*).

Jak więc wynika z przedstawionego stanowiska przesłanki wydania decyzji w przedmiocie odebrania zwierzęcia w sytuacji, o jakiej mowa w art. 7 ust. 3 u.o.z. są szersze niż określone w art. 7 ust. 1 u.o.z. Dla zastosowania art. 7 ust. 3 ustawy nie wystarczy bowiem spełnienie przesłanek z art. 6 ust. 2 ustawy, ale konieczne jest spełnienie dodatkowej przesłanki, polegającej na wystąpieniu przypadku niecierpiącego zwłoki, co sprowadza się do przyjęcia oceny, że dalsze pozostawianie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu. Procedura dokonania interwencyjnego odbioru zwierząt będzie zawierała następujące stadia ustaleń i postępowania:

1. uzasadnione podejrzenie, że właściciel w jakikolwiek sposób dopuścił, aby nastąpił fakt kwalifikowanego prawem znęcania się nad zwierzęciem,
2. ustalenie, że pozostawianie zwierzęcia u aktualnego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu,

To zagrożenie może być oczywiście spowodowane znęcaniem się nad zwierzęciem, ale też innym zachowaniem np. brakiem opieki weterynaryjnej nad chorym czy rannym zwierzęciem. Źródłem zagrożenia będzie zachowanie właściciela.

3. zaistniał stan niecierpiący zwłoki, który wmusza natychmiastowe odebranie zwierzęcia,
4. faktyczne pozbawienie właściciela lub opiekuna władztwa nad zwierzęciem,
5. poinformowanie o w/w okoliczności wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zaistnienia zdarzenia,
6. przeprowadzenie postępowania administracyjnego i wydanie przez właściwy organ rozstrzygnięcia w przedmiocie czasowego odebrania zwierzęcia.

Informacja i zawiadomienie – ocena zastanej sytuacji

W związku z tym, iż w art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt mowa jest o traktowaniu zwierzęcia w sposób określony w art. 6 ust. 2 to dla zastosowania instytucji czasowego odebrania zwierzęcia w trybie zwykłym musi zaistnieć co najmniej uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem. Naturalnie jest to tylko podejrzenie i będzie ono musiało zostać zweryfikowane w postępowaniu karnym. Niemniej jednak podejrzenie znęcania się nad zwierzętami rozumiane jako zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpienia zwierzęciu uprawnia do złożenia wniosku o czasowe odebranie właścicielowi lub opiekunowi zwierzęcia na podstawie decyzji administracyjnej.

Z pewnością katalog zakazanych zachowań jest pomocny w dokonaniu oceny zaistnienia przesłanki do stosowania art. 7 ust. 1 ustawy, pamiętajmy również, że wykaz form znęcania określony w pkt 1-19 art. 6 ust. 2 jest poprzedzony zwrotem "w szczególności", stąd przypominam, iż nie jest on wyczerpujący. Oznacza to, iż może być uznane za znęcanie się nad zwierzęciem zadawanie lub świadome dopuszczanie się do zadawania bólu lub cierpienia także wtedy, gdy zachowanie to nie podpada wprost pod żaden z punktów w przepisie wymienionych. Nie mniej jednak wykaz może okazać się pomocny przy dokonywaniu oceny zastanego zdarzenia i przedstawia typowe przypadki znęcania się. Ponadto, jeśli zachowanie wyczerpuje opis zawarty w którymkolwiek z punktów powołanego przepisu, to nie jest konieczne ustalanie, że spowodowało ono ból lub cierpienie, gdyż to przesądził już ustawodawca w tych punktach.

Przedstawiciel organizacji do której statutowych celów należy ochrona zwierząt jest w większości przypadków osobą dysponującą znacznym zasobem wiedzy i doświadczenia życiowego w zakresie dobrostanu zwierząt, ich utrzymania czy właściwych warunków bytowania jakie winno się im zapewnić. Jest więc w stanie dokonać roztropnej analizy zdarzenia z jakim się zetknęto.

Powołując się na fragment uzasadnienia wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 16 maja 2018 r. powtórzyć należy, iż „ustawodawca co prawda nie zdefiniował pojęcia "niewłaściwe warunki", wyjaśnił natomiast w art. 4 pkt 15 ustawy o ochronie zwierząt pojęcie "właściwe warunki bytowania" przez które rozumie się zapewnienie zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami danego gatunku, rasy, płci i wieku. Tym samym, za niewłaściwe warunki można więc uznać takie, które nie zapewniają zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami gatunku, rasy, płci i wieku. Przy czym niewłaściwe warunki bytowania, to nie tylko wskazane ustawie przykłady, ale także brak zapewnienia zwierzętom właściwego schronienia przed chłodem, upałem, deszczem, śniegiem, przetrzymywanie ich na terenie, na którym narażone są na uszkodzenia ciała (zob. wyrok NSA z dnia 23 stycznia 2013 r., I OSK 1743/11).

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

Ponadto przepis ten należy odczytywać również w kontekście art. 5 ustawy, statuującym obowiązek humanitarnego traktowania zwierzęcia, przez które rozumie się - stosownie do art. 4 pkt 2 ustawy - traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewniające mu ochronę oraz w kontekście art. 1 ust. 1 z d. 2 ustawy., stanowiącego, że człowiek jest winien zwierzęciu poszanowanie, ochronę i opiekę. Niewłaściwe warunki bytowania istnieją zatem wówczas, gdy nie zapewniają zwierzęciu opieki i ochrony, i nie odpowiadają potrzebom gatunku, rasy, płci i wieku, przy czym potrzeby te należy traktować szeroko, zważając na cechy psychofizyczne gatunku i rasy zwierzęcia, zakres percepcji zjawisk zewnętrznych oraz sposób i zdolność reagowania na nie, które to elementy postrzegać należy w kontekście obowiązku nie narażania zwierzęcia na niebezpieczeństwo, którego samo nie jest świadome”.

Nie jest też przypadkiem, że w art. 7 ust. 1a ustawy ustawodawca używa terminu: "informacja", podczas gdy w art. 7 ust. 3 jest mowa o "zawiadomieniu". Wskazane terminy oznaczają co innego: w art. 7 ust. 1a chodzi o informację, że prawdopodobnie ktoś popełnia przestępstwo znęcania się nad zwierzętami, natomiast w art. 7 ust. 3 chodzi o to, że został wykonany obowiązek odebrania zwierzęcia bez decyzji, o której mowa w art. 7 ust. 1a, ponieważ już zachodzi przypadek nie cierpiący zwłoki: znęcanie się zagraża życiu lub zdrowiu

zwierzęcia (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 lutego 2020 r. sygn. akt II OPS 2/19*).

W sytuacji więc, gdy zostanie zdarzenie inspektor zakwalifikował jako podejrzenie popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem należy poinformować o tym fakcie wójta, burmistrza, prezydenta. W zaistnieniu przesłanek z art. 7 ust. 3 ustawy należy odebrać zwierzę i złożyć wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego o czasowe odebranie zwierząt.

Organizacja społeczna jako strona postępowania o czasowe odebranie zwierząt

Dyspozycja normy art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt upoważnia wójta (burmistrza, prezydenta miasta) do wydania decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia właścicielowi lub opiekunowi w razie stwierdzenia, że doszło do znęcania się. Decyzja podejmowana jest z urzędu po uzyskaniu informacji od Policji, straży gminnej, lekarza weterynarii lub upoważnionego przedstawiciela organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (ust. 1a). Przekazanie zwierzęcia w tym trybie następuje za zgodą podmiotu, któremu zwierzę ma być przekazane (ust. 1b). W przypadku braku zgody, o której mowa w ust. 1b, lub wystąpienia innych okoliczności uniemożliwiających przekazanie zwierzęcia podmiotom, o których mowa w ust. 1, zwierzę może zostać nieodpłatnie przekazane innej osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej albo osobie fizycznej, która zapewni mu właściwą opiekę.

Jak wskazywano już w rozdziale poprzednim powtarzając za przedstawicielami literatury i orzecznictwem – decyzja o czasowym odebraniu zwierzęcia ma zatem charakter decyzji sankcyjnej wobec właściciela lub opiekuna zwierzęcia. Decyzja podejmowana jest na skutek informacji przekazanej m. in. przez organizację społeczną. Postępowanie prowadzone jest z urzędu – organizacja może być stroną tego postępowania. Z przepisów ustawy o ochronie zwierząt wynika, iż aby wójt (burmistrz, prezydent miasta) mógł przekazać zwierzęta organizacji pozarządowej (nieprowadzącej działalności określonej w pkt 1-3) powinien zwrócić się z zapytaniem do schroniska, gospodarstwa rolnego któremu chce przekazać zwierzęta. Okoliczność że gospodarstwo rolne lub schronisko odmówiło przyjęcia zwierząt będzie oznaczać, że zwierzę może zostać nieodpłatnie przekazane innej osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej albo osobie fizycznej, która zapewni mu właściwą opiekę.

Sytuacja określona w art. 7 ust. 3 ww. ustawy jest zasadniczo odmienna od tej, o której mowa w art. 7 ust. 1. Różnica polega na tym, że w art. 7 ust. 1 chodzi o uzasadnione podejrzenie znęcania się nad zwierzęciem, wobec czego składający informację (Policja, straż gminna, lekarz weterynarii, przedstawiciel organizacji społecznej) nie ma przymiotu strony postępowania. Inaczej jest w sytuacji określonej w art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, ponieważ została już dokonana czynność faktyczna w postaci odebrania zwierzęcia (zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 kwietnia 2020 r. sygn. akt II OSK 965/19).

Status strony w postępowaniu w przedmiocie czasowego odebrania zwierzęcia przysługuje zawsze właścicielowi lub opiekunowi. W orzecznictwie sądowym istniała natomiast rozbieżność co do statusu organizacji społecznej w postępowaniu, o którym stanowi art. 7 ust. 3 ustawy. Przede wszystkim istniejąca rozbieżność dotyczyła zagadnienia, czy organizacji społecznej, której upoważniony przedstawiciel w drodze

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

czynności faktycznej dokonał odebrania zwierzęcia, a następnie wystąpił do organu z zawiadomieniem o dokonaniu tej czynności, przysługuje status strony w postępowaniu zmierzającym do wydania decyzji w przedmiocie odebrania zwierzęcia, czy też podmiot ten może wyłącznie wnosić (na podstawie art. 31§1 pkt 2 k.p.a.) o dopuszczenie do udziału w postępowaniu w charakterze podmiotu na prawach strony.

Brak interesu prawnego zasygnalizowany został m. in. w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 3 stycznia 2018 r. *sygn. akt II SA/Wr 711/17*, gdzie przyjęto, iż wymienione w art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt podmioty nie posiadają uprawnień strony w prowadzonym przez wójta postępowaniu, które co do zasady prowadzone jest z urzędu. W ocenie Sądu, okoliczność wystąpienia przez skarżące stowarzyszenie do wójta z zawiadomieniem o odebraniu zwierząt nie jest równoznaczna z legitymowaniem się przez nie interesem prawnym w rozumieniu art. 28 k.p.a. (*zob. również wyrok Naczelny Sąd Administracyjny z dnia 11 lipca 2018 r. sygn. akt II OSK 1002/18*). O prawie do udziału organizacji można byłoby mówić wówczas gdy organizacja złożyła wniosek o dopuszczenie do udziału w postępowaniu w charakterze podmiotu na prawach strony w trybie art. 31 § 1 pkt 2 k.p.a.

Ostatecznie zagadnienie rozstrzygnął Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale z dnia 24 lutego 2020 r. Sąd ten w obszernym uzasadnieniu wskazał, że po interwencyjnym odebraniu zwierząt dochodzi do wszczęcia postępowania administracyjnego, zmierzającego do wydania przez właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta) decyzji administracyjnej. Celem tego postępowania jest zbadanie, czy w momencie odebrania zwierzęcia zachodziły przesłanki, które pozwalały na dokonanie tej czynności. Właściciel lub opiekun zwierzęcia (którego status strony jest niekwestionowany) ma prawo wykazywać, że przesłanki z art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt nie zaistniały. Zgodzić się należy, że organizacja społeczna, której upoważniony przedstawiciel dokonał czynności powinna mieć prawo dowodzenia, że zagrożenie życia lub zdrowia zwierzęcia istniało w chwili odebrania zwierzęcia. Trudno bowiem sobie wyobrazić sytuację, w której za prawidłowe można uznać postępowanie dowodowe w postępowaniu toczącym się w trybie art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, jeżeli ustalenia organu opierałyby się tylko na wyjaśnieniach właściciela zwierząt. Udział organizacji społecznej jako strony zapewni równorzędną pozycję tej organizacji w stosunku do właściciela lub opiekuna zwierzęcia.

Pozycja prawna podmiotów - policjanta, strażnika gminnego lub upoważnionego przedstawiciela organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, w sytuacji określonej w art. 7 ust. 3, jest więc różna od tej, którą ten podmiot zajmuje w sytuacji określonej w art. 7 ust. 1a ustawy o ochronie zwierząt. Nie jest przypadkiem, że w art. 7 ust. 1a ustawodawca używa terminu: "informacja", podczas gdy w art. 7 ust. 3 jest mowa o "zawiadomieniu". Zgodnie z regułą wykładni językowej zakazu wykładni synonimicznej, różnym zwrotom użytym w tym samym akcie prawnym nie można nadawać tożsamego znaczenia (*zob. L. Morawski, Zasady wykładni prawa, Toruń 2006, s. 103-104*). Wskazane terminy oznaczają co innego: w art. 7 ust. 1a chodzi o informację, że prawdopodobnie ktoś popełnia przestępstwo znęcania się nad zwierzętami, natomiast w art. 7 ust. 3 chodzi o to, że został wykonany obowiązek odebrania zwierzęcia bez decyzji, o której mowa w art. 7 ust. 1a, ponieważ zachodzi przypadek nie cierpiący zwłoki: znęcanie się zagraża życiu lub zdrowiu zwierzęcia. Celem zawiadomienia o odebraniu zwierzęcia jest więc uzyskanie decyzji administracyjnej niejako "sankcjonującej" już

dokonane odebranie zwierzęcia. Oczywiście wójt (burmistrz, prezydent miasta), nie musi wydać decyzji o odebraniu zwierzęcia przewidzianej w art. 7 ust. 1, ale w takiej sytuacji oznaczałoby to, że w jego ocenie, działanie polegające na odebraniu zwierzęcia przez podmiot wskazany w art. 7 ust. 3, było bezprawne i stanowiło ingerencję w cudzą własność. Dlatego również podmiot wskazany w art. 7 ust. 3 ma interes prawny, (a nie tylko faktyczny), aby wójt (burmistrz, prezydent miasta) potwierdził, że dokonanie przez ten podmiot odebrania zwierzęcia było zgodne z prawem. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) może nie wydać decyzji o odebraniu zwierzęcia uznając, że nie zachodził przypadek niecierpiący zwłoki, nie było zagrożone życie ani zdrowie zwierzęcia.

Ponadto składający zawiadomienie o odebraniu zwierzęcia musi mieć możliwość kwestionowania stanowiska wójta (burmistrza, prezydenta miasta), ponieważ chodzi o jego interes prawny polegający na obronie przed zarzutem bezprawnego działania.

Z tego powodu organizacja społeczna musi mieć możliwość wniesienia odwołania od decyzji wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a następnie skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego, żeby bronić się przed zarzutem dokonanego bezprawia. Tylko pozycja strony postępowania prowadzonego na podstawie art. 7 ust. 3 w związku z art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, daje podmiotowi, który odebrał zwierzę, możliwość wniesienia odwołania, a następnie skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego

Postępowanie przed organem administracyjnym - wójtem, burmistrzem lub prezydentem miasta

Jak wskazywano we wcześniejszej części opracowania, dyspozycja normy art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt upoważnia wójta (burmistrza, prezydenta miasta) do wydania decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia właścicielowi lub opiekunowi w razie stwierdzenia, że doszło do znęcania się nad zwierzęciem. Przedmiotem ustaleń organu jest więc zachowanie się posiadacza zwierząt z uwzględnieniem treści art. 6 ust. 2 ustawy. Podobnie sytuacja ma się z przypadku dyspozycji normy art. 7 ust. 3 ustawy. W świetle ustawy o ochronie zwierząt, możliwość niezwłocznego, czasowego odebrania zwierzęcia uzależniona jest po pierwsze: od ustalenia, że miało miejsce znęcanie się nad nim, w rozumieniu art. 6 ust. 2 ustawy, po drugie: wyłącznie w sytuacji gdy jest to przypadek niecierpiący zwłoki, gdy dalsze pozostawanie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu (art. 7 ust. 3 ustawy).

Ustalenie powyższych okoliczności faktycznych odbywać się musi w zgodzie z zasadami i regułami obowiązującymi w postępowaniu administracyjnym. Postępowanie w przedmiocie czasowego odebrania zwierząt w trybie art. 7 ust. 1 i 3 ustawy o ochronie zwierząt prowadzone jest na zasadach kodeksu postępowania administracyjnego z pewnymi szczególnymi zasadami wynikającymi bezpośrednio z ustawy o ochronie zwierząt jak np. rygor natychmiastowej wykonalności decyzji (art. 7 ust. 2 ustawy) czy termin na wniesienie odwołania od decyzji do samorządowego kolegium odwoławczego w terminie 3 dni od daty doręczenia decyzji (art. 7 ust. 2a ustawy).

Ogólne zasady postępowania administracyjnego w sprawach z art. 7 ustawy – jak wskazał Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku w wyroku z dnia 20 lutego 2020 r. sygn. akt III SA/Gd 795/19 – wymagają by organ w sposób dokładny i pełny ustalił stan faktyczny sprawy na podstawie zebranego w sposób wyczerpujący materiału dowodowego, a następnie dokonał jego oceny prawnej

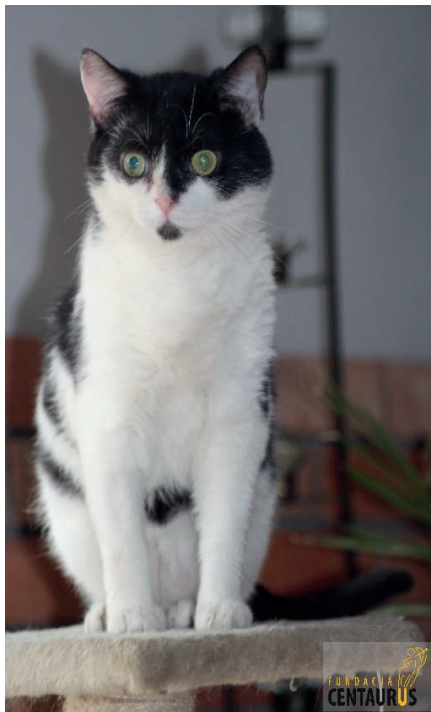
z jednoczesnym zachowaniem prawa stron postępowania do czynnego udziału w postępowaniu i zapewnieniem stronie prawa do inicjatywy dowodowej.

Tym samym, prawem organizacji pozarządowej do której statutowych celów należy ochrona zwierząt jest czynny udział w postępowaniu dowodowym, w tym zgłaszanie własnych wniosków dowodowych. Po wszczęciu postępowania organ winien umożliwić każdej stronie postępowania, wypowiedzenie się co do wszystkich zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszenie własnych środków dowodowych. Zgodnie bowiem z art. 10 § 1 k.p.a. organy administracji publicznej obowiązane są zapewnić stronom czynny udział w każdym stadium postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwić im wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań.

I. Postępowanie dowodowe

Zgodnie z art. 75 §1 k.p.a. w postępowaniu administracyjnym, jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. W szczególności dowodem mogą być dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych oraz oględziny. Jeżeli przepis prawa nie wymaga urzędowego potwierdzenia określonych faktów lub stanu prawnego w drodze zaświadczenia właściwego organu administracji, organ administracji publicznej odbiera od strony, na jej wniosek, oświadczenie złożone pod rygorem odpowiedzialności za fałszywe zeznania (art. 75 §2 k.p.a.).

Z brzmienia powołanego przepisu wynika, że nie wprowadzono samego pojęcia dowodu, lecz użyto pojęcia „środka dowodowego”, który

pozwalalby na przekonanie organu o istnieniu lub nieistnieniu pewnych faktów. W innym ujęciu środek dowodowy (dowód w ścisłym znaczeniu) jest określany jako źródło prawdziwych informacji umożliwiających dowodzenie” (B. Adamiak J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, C.B. BECK, 1996, s. 353). Dowodem na twierdzenie przywoływanych przeze mnie faktów dopuścić należy więc wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. Pojęcie dowodu należy rozumieć więc szeroko - także jako inne dowody niewymienione wyraźnie w tym przepisie. W tym sensie trafnie stwierdza się w piśmiennictwie, że art. 75 § 1 k.p.a. nie zawiera zamkniętego katalogu środków dowodowych dopuszczalnych w postępowaniu dowodowym, lecz że jest to jedynie wyliczenie przykładowe, na co wskazuje użycie zwrotu „w szczególności” w zdaniu drugim tego przepisu (*tamże*, s.160).

Jak wskazuje doświadczenie z postępowań o czasowe odebranie zwierząt najczęstszymi dowodami zgłaszanymi przez strony oraz dopuszczanymi do wyjaśnienia sprawy są:

- 1) dokumentacja zdjęciowa;
- 2) protokoły które obrazują sposób bytowania i stan zaniedbania odebranych zwierząt w tym protokoły ewentualnej kontroli doraźnej prowadzonej u właściciela lub opiekuna, protokoły z zeznań świadków;
- 3) notatki służbowe i zeznania funkcjonariuszy policji z przeprowadzonej interwencji;
- 4) dokumentacja leczenia weterynaryjnego zarówno składana przez właściciela lub opiekuna zwierzęcia jak i powstała np. po odebraniu zwierzęcia;
- 5) opinie biegłych powołanych przez organ.

Naturalnie samo zgłoszenie wniosków dowodowych przez stronę nie powoduje automatycznie konieczności ich uwzględnienia przez organ. Urzędnicy nie mają obowiązku dopuszczenia każdego dowodu proponowanego przez stronę, jeżeli dla prawidłowego ustalenia stanu

faktycznego adekwatne i wystarczające są inne dowody. Organ administracji ocenia, czy dana okoliczność została udowodniona na podstawie całokształtu zebranych w sprawie dowodów, co obejmuje także możliwość opierania swoich ustaleń także na dowodach pośrednich, jak i dopuszczalność stosowania domniemań faktycznych (zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 kwietnia 2020 r. sygn. akt II OSK 965/19).

Ad. 1 Dokumentacja zdjęciowa

Dokumentacja zdjęciowa jest najczęstszym i najpowszechniejszym z dowodów składanych do organów w sprawach z art. 7 ustawy o ochronie zwierząt. Należy mieć tu na uwadze, iż sporządzanie dokumentacji zdjęciowej (lub dodatkowo filmowej) daje jednoznaczny pogląd na temat zarówno wyglądu zwierząt, warunków w jakich były przetrzymywane, ewentualnego wychudzenia, dostępu do wody, ran na ciele czy pewnych kategorii chorób lub przynajmniej możliwość ich występowania. Na szczególną wagę tego rodzaju dowodu zwrócił uwagę Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gorzowie Wielkopolskim w wyroku z dnia 16 maja 2018 r. W uzasadnieniu wyroku wskazano, iż w sprawie celowe było sporządzenie dokumentacji zdjęciowej przez organ z miejsca w którym przetrzymywano szenięta. Podjęcie powyższej czynności dowodowej było tym bardziej konieczne zdaniem sądu, iż skarżący w odwołaniu kwestionował ustalenia organu I instancji, iż pomieszczenie było pozbawione wentylacji i okna, zapewniającego dostęp do światła, na dowód czego przedłożył zdjęcie pomieszczenia, na którym m.in. widoczne jest okno.

Zdjęcia dokumentowały również stan zdrowia i utrzymywania zwierząt w sprawie zakończonej wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 5 kwietnia 2018 r. sygn. akt II SA/Ke 125/18. Z protokołów kontroli w tej sprawie oraz dokumentacji zdjęciowej wynikało, że zwierzęta gospodarskie należące do T. Z. w ilości 22 sztuk bydła i 5 sztuk trzody chlewnej (co do jednej sztuki bydła i jednej świni podjęto decyzję o ich eutanazji z uwagi na ich agonalny stan nie rokujący wyleczenia), utrzymywane były w złych

warunkach, w stanie rażącego zaniedbania i niechlujstwa, w pomieszczeniu, które ze względu na zalegającą warstwę obornika (ok. 1 m) i trzymanie niektórych sztuk na uwięzi, nie mogły przyjąć naturalnej pozycji ciała. Zwierzęta były skrajnie wychudzone, odwodnione i ogólnie w bardzo złej kondycji, niektóre zalegały na podłodze obory nie mogąc się podnieść. Na ciele niektórych z nich pracownicy inspekcji weterynaryjnej stwierdzili otwarte, gnijące rany i odleżyny. Leżące, chore zwierzęta narażone były na zdeptywanie przez inne chodzące luzem. Zwierzęta nie miały dostępu do światła, stałego dostępu do wody i odpowiedniej dla danego gatunku paszy. Nadto w oborze znajdowały się metalowe elementy stwarzające niebezpieczeństwo zranienia zwierząt.

/zdjęcia z interwencji/

Podobnie w uzasadnieniu wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 czerwca 2020 r. sąd zauważył, że o krytycznych warunkach bytowania zwierząt świadczy m. in. dokumentacja zdjęciowa, a także orzeczenie lekarsko-weterynaryjne sporządzone przez lekarza weterynarii A. W. uczestniczącą w interwencji, w którym wprost wskazano, że stan zwierzęcia (brudna, matowa sierść pokryta odchodami i licznymi kołtunami, niewyczesany podszerstek, przerośnięte pazury) znajdującego się w kojcu bez

zadaszenia z dużą ilością odchodów i dodatkowo uwiązane na łańcuchu, świadczy o długotrwałym zaniedbaniu i braku pielęgnacji

/zdjęcia z interwencji/

psa, stwierdzone u psa rozpadające się i bolesne zmiany guzowate (na podbrzuszu - podejrzenie nowotworu listwy mleczej - zmiana na pewno jest od dłuższego czasu oraz na szczęce – pies ma problemy z przyjmowaniem pokarmu), wyciek z pochwy stanowią bezpośrednie zagrożenie dla jego zdrowia i życia. Wskazano przy tym na wzdęte i bolesne w trakcie obmacywania powłoki brzuszne psa i stwierdzono, że pies wymaga interwencji chirurgicznej, aby nie przysparzać mu dalszego cierpienia i aby nie doszło do pogorszenia stanu zdrowia i śmierci.

Ad. 2 Protokoły

Organ administracji publicznej sporządza zwięzły protokół z każdej czynności postępowania, mającej istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że czynność została w inny sposób utrwalona na piśmie. W szczególności sporządza się protokoły:

- 1) z przyjęcia wniesionego ustnie podania;
- 2) z przesłuchania strony, świadka i biegłego;

- 3) z oględzin i ekspertyz dokonywanych przy udziale przedstawiciela organu administracji publicznej;
- 4) z rozprawy;
- 5) z ustnego ogłoszenia decyzji i postanowienia.

Z wskazanych w art. 67 k.p.a. powyżej czynności postępowania organ nie może odmówić sporządzenia protokołu. Poza wyżej wymienionymi przypadkami organ administracji publicznej jest obowiązany sporządzić zwięzły protokół z każdej czynności postępowania mającej istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Czynność ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, jeżeli ma lub może mieć wpływ na treść praw albo obowiązków stron lub innych uczestników postępowania; w piśmiennictwie za taką czynność uważa się każdą czynność, od której biegnie procesowy termin (*J. Borkowski, B. Adamiak, Kodeks.... op. cit. s. 154*). Czy dana czynność będzie miała istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy każdorazowo oceniać będzie organ, należy jednak pamiętać, iż powołana ocena nie jest dowolna zaś organ administracji publicznej jest związany przepisami kodeksu postępowania administracyjnego, w szczególności zasadą prawdy materialnej i równego udziału stron w postępowaniu.

Zgodnie z art. 68 § 1 i 2 k.p.a. protokół sporządza się tak, aby z niego wynikało:

- 1) kto, kiedy, gdzie i jakich czynności dokonał, a tym samym:
 - a) oznaczenie organu administracji publicznej z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego pracownika organu upoważnionego do przeprowadzenia danej czynności;
 - b) datę i miejsce dokonania czynności;
 - c) rodzaj i charakter czynności;
 - d) imię i nazwisko (adres) strony lub uczestnika postępowania, jeżeli czynność została przez nich dokonana;
- 2) kto i w jakim charakterze był przy tym obecny;

- 3) co i w jaki sposób w wyniku tych czynności ustalono i jakie uwagi zgłosiły obecne osoby.

Protokół odczytuje się wszystkim osobom obecnym, biorącym udział w czynności urzędowej, które powinny następnie protokół podpisać. Odmowę lub brak podpisu którejkolwiek osoby należy odnotować w protokole z podaniem przyczyny.

W sprawach dotyczących czasowego odebrania zwierząt w protokołach poza dokumentowaniem zeznań świadków czy stron postępowania, opisywano kondycję i stan zwierząt oraz warunki ich przetrzymywania (*zob. powoływany już wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 4 marca 2015 r.*). W uzasadnieniu wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 20 lutego 2020 r. wskazano, że w treści protokołów sporządzonych zarówno w odniesieniu do dziewięciu psów rasy york, jak i w odniesieniu do psa rasy jack russel terrier zawarto opis warunków bytowych ww. psów oraz zalecenia pokontrolne. W przypadku psów rasy york stwierdzono, że psy przebywają w domu, cztery dorosłe w jednym pomieszczeniu, zaś pięć szczeniaków w klatce 1 m na 1,5m. Zalecono ruch psów na podwórku. W przypadku psa rasy jack russel terrier stwierdzono, że jest on wystraszony i przebywa w zarośniętym kojcu z brudną wodą, bez karmy. Zalecono wypuszczenie psa na 12 godzin, wyczyszczenie kojca, zmianę naczynia na wodę i wlanie czystej wody. W protokole dotyczącym psów rasy york określono termin 2 tygodni na przeprowadzenie rekontroli. Z protokołów nie wynika, kto personalnie kontrolę przeprowadził - brak w nich wskazania imienia i nazwiska osoby, która kontrolę przeprowadziła, a podpisy pod protokołami są nieczytelne.

Ad. 3 notatki służbowe funkcjonariuszy policji z przeprowadzonej interwencji, dokumentacja sprawy karnej

W orzecznictwie sądowym pojawiła się teza, że nie uznaje się za dowód notatki służbowej (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 21 listopada 2001 r., sygn. akt I SA/Gd 306/99),

niemiej jednak wobec brzmienia art. 75 § 1 k.p.a. jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia okoliczności sprawy a co nie jest sprzeczne z prawem. Jak wynika z akt sprawy zakończonej wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 sierpnia 2019 r. sygn. akt II OSK 1797/18, Policja w (...) wszczęła postępowanie w sprawie znęcania się nad zwierzętami na terenie hodowli mieszczącej się w (...) przy ul. K. (...) (...). W postępowaniu tym zgromadzono bogaty materiał dowodowy, który może być wykorzystany również w postępowaniu administracyjnym.

Również w sprawie zakończonej wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 7 grudnia 2017 r. sygn. akt II SA/Po 674/17, sąd ten posiłkował się materiałem dowodowym gromadzonym przez funkcjonariuszy policji. Podstawą rozstrzygnięcia w tej sprawie był obszerny i wszechstronny materiał dowodowy w postaci oświadczeń przedstawicieli fundacji dokonujących kilku interwencji w okresie niemalże roku przez dniem odebrania psów, dokumentacji fotograficznej, notatek służbowych funkcjonariuszy policji z przeprowadzonej interwencji, zeznań właściciela psów, funkcjonariuszy policji uczestniczących przy interwencjach, sołtysa wsi i okolicznej mieszkanki wsi, a przede wszystkim oceny stanu zdrowia psów dokonanej przez lekarza weterynarii, która jest specjalistą w dziedzinie oceny kondycji zdrowotnej psów.

Ad. 4 Dokumentacja weterynaryjna

Postępowanie o czasowe odebranie zwierząt ma szczególnie charakter z uwagi na przedmiot badania organu np. okoliczność znęcania się nad zwierzęciem, stan niecierpiącej zwłoki oraz zagrożenie dla życia i zdrowia zwierząt. Dlatego też, środkiem dowodowym, który najlepiej pozwalałby na przekonanie organu o istnieniu lub nieistnieniu pewnych faktów związanych ze stanem zdrowia zwierzęcia jest dokumentacja z badań i leczenia weterynaryjnego zwierzęcia lub zwierząt będących przedmiotem rozstrzygnięcia organu.

/zdjęcia z interwencji/

Na znaczenie tego środka dowodowego zwrócono uwagę już w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 października 2015 r. sygn. akt II OSK 803/15, w którym sąd uznał, że zaświadczenie i opinia lekarsko-weterynaryjna są przesądzającą i wystarczającą podstawą do ustalenia konieczności natychmiastowego odbioru zwierząt. Niepodobna kwestionować ani merytorycznej prawidłowości obu tych dokumentów, ani fachowości lekarza, który je sporządził. Są one zbieżne ze stanowiskiem przedstawicieli organizacji społecznej zajmującej się ochroną zwierząt, którzy tego odbioru dokonali, skądinąd zaalarmowani wcześniejszymi informacjami na temat zwierząt, i przedstawili dokumentację fotograficzną pozwalającą sformułować takie wnioski nawet bez potrzeby odwoływania się do wiadomości specjalnych. Skądinąd to, że stan psów w dniu ich odbioru zagrażał ich życiu, wynika także z tego, iż pomimo ich odbioru jednego z nich nie udało się uratować. Za chybione natomiast uznano argument podważający aktualność opinii lekarsko-weterynaryjnej jako sporządzonej kilka miesięcy po odbiorze psów. Zadanie autora opinii sprowadzało się bowiem jedynie do nawiązania do badania psów, jakie sam wykonał on tuż po ich odbiorze, i do doprecyzowania wyrażonego wówczas stanowiska poprzez wniosek co do tego, czy zwierzęta te

znajdowały się w stanie zagrażającym ich życiu lub zdrowiu. Upływ czasu nie mógł mieć wpływu na to, jak zadanie to zostało zrealizowane.

W opiniach weterynaryjnych wielokrotnie wpisywany jest zarówno stan zdrowia zwierząt jak też zalecenia na przyszłość. Dokładność i skrupulatność lekarzy weterynarii przy sporządzaniu opinii jest wielce pożądana gdyż pozwala jak najlepiej oddać stan zdrowia zwierzęcia. Jako przykład wyczerpującego opisu stanu zdrowia można wskazać opinie przywołane w uzasadnieniu wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 21 listopada 2013 r., sygn. akt II SA/Ol 815/13. W powołanej opinii lekarza weterynarii stwierdzono, że bydło wymaga zmiany żywienia, przeprowadzenia odrobaczenia, leczenia wszawicy i grzybicy, konie wymagają natychmiastowej profilaktyki polegającej na zmianie sposobu żywienia, odrobaczenia, leczenia chorób skóry, witaminizacji (*zaświadczenia z dnia 21 marca 2013 r.*). Powyższe zostało potwierdzone w ocenie kondycji poszczególnych zwierząt dokonanej przez specjalistę chorób koni, z której wynikało, że ponad połowa koni jest głównie w złej kondycji. Konie, krowy i psy były niedożywione, wychudzone i cierpiały na choroby pasożytnicze. Większość zwierząt miała świerzb i wszawicę, niektóre konie miały otwarte rany i otarcia na ciele, dwie krowy były w stanie krytycznym - jednej z nich nie było możliwe udzielenie pomocy i konieczna stała się eutanazja. Psy trzymane były na łańcuchach, przy rozpadających się budach. Dwa z nich nie posiadały świeżej wody do picia, u trzeciego była ona zamrożona, psy karmione były czymś w rodzaju paszy dla świń. Jeden z psów nie miał nawet obroży przy łańcuchu, jego kośćciec był wyraźnie wyczuwalny pod skórą, drugi z psów miał zanik mięśni kończyn tylnych i był wychudzony, trzeci z psów wykazywał skrajne odruchy lękowe na widok człowieka.

Podstawą faktyczną rozstrzygnięcia wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 stycznia 2020 r., sygn. akt II OSK 659/18 był - oprócz relacji funkcjonariuszy Straży Miejskiej w (...) - stan zwierzęcia opisany w opinii lekarskiej z dnia (...) czerwca 2017 r. przez lekarza weterynarii, tj. niedożywienie; odwodnienie, pasożyty, zły stan okrywy włosowej oraz stwierdzony brak opieki właściciela. Opinia lekarza weterynarii, zawierająca szczegółowy opis stanu zwierzęcia w momencie jego przywiezienia do lecznicy i podjętych wobec zwierzęcia działań leczniczych potwierdza, że zwierzę znajdowało się

w złym stanie zdrowia. Stan zdrowia, w jakim znajdował się pies okazał się być tak poważny, że nawet intensywne leczenie nie spowodowało znaczącej poprawy i ostatecznie, wobec cierpienia psa zachodziła konieczność jego uśpienia. W tej sprawie na uwagę zasługuje, że organ jednostronnie oparł się na informacjach przekazanych przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej i opinii lekarza weterynarii uznając, że są wystarczające dla ustalenia stanu faktycznego, natomiast pominał wyjaśnienia skarżącej i jej sąsiadki.

Naturalnie – jak wskazano w wyroku WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 4 marca 2015 r. opinia lekarzy weterynarii jest tylko jednym z dowodów podlegających ocenie zaś ocena stanu faktycznego przeprowadzona musi być zgodnie z wymogami art. 7, 77 § 1 i 80 k.p.a. w oparciu o wszechstronny materiał dowodowy. Niemniej jednak w realiach prowadzonych dziś spraw o czasowe odebranie zwierząt trudno mi wyobrazić sobie rozstrzygnięcie organu orzekającego o czasowym odbiorze zwierząt bez opinii weterynaryjnych wskazujących zaniedbania właściciela lub opiekuna zwierząt.

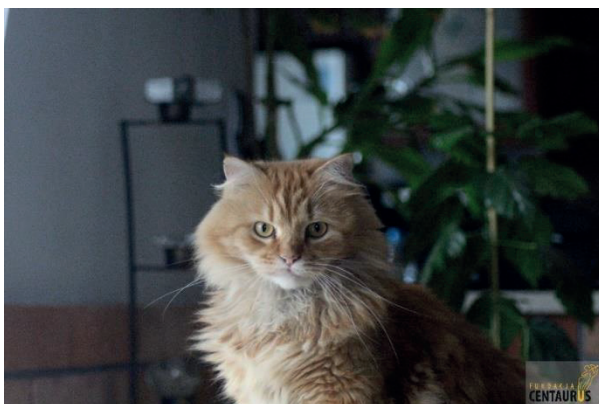
Ad. 5 Opinia biegłego

Gdy w sprawie wymagane są wiadomości specjalne, organ administracji publicznej może zwrócić się do biegłego lub biegłych o wydanie opinii (art. 84 k.p.a.). Opinią biegłego jest osąd o okolicznościach faktycznych, stanach lub zdarzeniach, do których poznania i wyjaśnienia wymagany jest określony zasób wiadomości specjalnych, czyli wiadomości wykraczających poza zakres wiadomości i doświadczenia życiowego ogółu osób ogólnie wykształconych, z różnych dziedzin nauki, techniki, sztuki, rzemiosła czy obrotu gospodarczego oraz doświadczenia zawodowego, sformułowany i wyrażony w toku postępowania przez osobę wyznaczoną w tym celu przez organ stosujący prawo, niezainteresowaną rozstrzygnięciem sprawy, ułatwiający zarazem organowi stosującemu prawo właściwą ocenę faktów i rozstrzygnięcie konkretnej sprawy (*Przybysz Piotr Marek, Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany. SIP LEX*).

Biegły może być ustanowiony z urzędu lub na wniosek strony. W przypadku wniosku strony o powołanie biegłego - odmowa przeprowadzenia tego dowodu dopuszczalna jest wyłącznie na zasadach określonych w art. 78 § 2 k.p.a. Nieuwzględnienie natomiast przez organ wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego może być kwestionowane w postępowaniach odwoławczych lub skargowych. Przesłanką skutecznego zaskarżenia decyzji nie może być jednak sam fakt niepowołania biegłego, ale wadliwe ustalenie stanu faktycznego będące następstwem niepowołania biegłego (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 lutego 2006 r., II FSK 512/05*).

Należy podzielić pogląd wyrażany w orzecznictwie, że dowód z opinii biegłego powinien być dopuszczony wówczas, gdy po przeprowadzeniu postępowania dowodowego co do okoliczności faktycznych okaże się, że pełna ocena jego wyników wymaga bliższego poznania reguł istniejących w danej dziedzinie (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 września 2010 r., II OSK 1717/09*). Biegły powinien więc wyjaśnić i naświetlić przyjęte za obowiązujące zasady ogólne w danej dziedzinie, lub jedynie odnieść się do konkretnych kwestii przedstawionych mu jako budzące wątpliwości. Powołane stanowisko przywołał Naczelnego Sądu Administracyjnego w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 listopada 2015 r. sygn. akt II OSK 795/14 wskazując, że przy tak ustalonych okolicznościach faktycznych - wszystkie psy były pozamykane w różnego rodzaju kojcach i klatkach zbitych z desek i palet. Część psów przebywała na strychu domu mieszkalnego. Kojce i klatki były umieszczone pośród znacznej ilości odpadów zgromadzonych na terenie posesji. Klatki były przykryte różnymi przedmiotami i odpadami, zabezpieczone deskami. Znajdujące się wewnątrz psy były stłoczone, nie miały swobody poruszania się oraz dostępu do światła dziennego. Klatki były niesprzątane, pełne odchodów i resztek zepsutego jedzenia. Panował nieprzyjemny zapach tych odchodów. Psy przebywające na strychu utrzymywane były w stanie skrajnego zaniedbania, w brudzie odchodów, wśród fruwającego pierza i ubrań zabrudzonych odchodami. Psy te reagowały tak, jakby nie miały zapewnionego bliskiego kontaktu z człowiekiem - organ nie mógł mieć jakichkolwiek wątpliwości, że wypełniona została dyspozycja przewidziana w art. 6 ust. 2 pkt 10 ustawy o ochronie zwierząt. Dojście do takiego przekonania nie wykraczało poza zakres wiadomości i doświadczenia życiowego ogółu osób ogólnie

wykształconych. Stwierdzenie tych faktów nie wymagało zatem wiadomości specjalnych, tym samym nie było konieczne sięganie do dowodu w postaci opinii biegłego.

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

W jakich sytuacjach należałoby więc oczekiwać powołania biegłego z zakresu weterynarii? W wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 kwietnia 2020 r., sygn. akt II OSK 1219/19 sąd zauważył, że w rozpoznawanej sprawie znajdowały się sprzeczne opinie lekarzy weterynarii złożone przez strony postępowania. Przy występujących różnych stanowiskach lekarzy weterynarii zeznających w sprawie, mając na uwadze ujawniony stan zdrowia koni, w tym także skomplikowaną materię związaną z przerośnięciem rogu kopytowego, deformacją puszkę kopytowej,

wpływu na układ ruchu koni i odczuwanie przez nie bólu, celowe było, zasięgnięcie opinii biegłego lekarza weterynarii. Takie działanie niewątpliwie przyczyniłoby się do ustalenia ewentualnej przesłanki znęcania się nad zwierzętami. Tym samym w sprawie tej nie wyjaśniono w sposób właściwy, zgodny z regułami procedury administracyjnej, tego czy podejmowane działania właściciela i jego zaniechania przed odebraniem koni nosiły znamiona znęcania się. Powyższe wskazuje na to, że w realiach tej sprawy, zasadnie Sąd pierwszej instancji uznał, iż potrzebna jest opinia biegłego lekarza weterynarii, skoro w sprawie wymagane były wiadomości specjalne. Zgodnie z art. 84 § 1 k.p.a. gdy w sprawie wymagane są wiadomości specjalne, organ administracji publicznej może zwrócić się do biegłego lub biegłych o wydanie opinii. Udział biegłego w sprawie podyktowany jest zatem wymaganiem w tej sprawie wiadomości specjalnych. Wskazywane wyżej okoliczności, zdaniem Naczelnego Sądu Administracyjnego, potwierdzają taką potrzebę powołania biegłego w niniejszej sprawie niezależnie od zgromadzonego dotychczas materiału dowodowego

Oczywiście, w sprawie biegły zobowiązany jest ocenić zaistnienie przesłanek na dzień odebrania koni, natomiast upływ czasu jaki nastąpił od tej daty nie stanowi przeszkody do wydania opinii przez biegłego lekarza weterynarii, skoro opinia ta opracowywana jest aktualnie tylko na podstawie dokumentów pomieszczonych w aktach sprawy. Biegły swoją opinię może więc wydać na podstawie dokumentów i ma ona stwierdzać stan zwierząt na dzień ich odbioru a nie na dzień wydania opinii gdyż na dzień dzisiejszy stan koni jest zupełnie inny od tego z dnia ich odbioru.

II. Postępowanie administracyjne

Jak już wskazywano we wcześniejszej części poradnika - postępowanie w przedmiocie czasowego odebrania zwierząt prowadzone jest na zasadach kodeksu postępowania administracyjnego z pewnymi szczególnymi zasadami wynikającymi bezpośrednio z ustawy o ochronie zwierząt. Ogólne zasady postępowania administracyjnego wymagają, by organ w sposób dokładny i pełny ustalił stan faktyczny sprawy na podstawie zebranego w sposób wyczerpujący materiału dowodowego, a następnie dokonał jego oceny prawnej z jednoczesnym zachowaniem prawa stron postępowania do czynnego udziału w postępowaniu i zapewnieniem stronie prawa do inicjatywy dowodowej (*tak: wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 20 lutego 2020 r.*) Powyższe nakłada na organ administracji obowiązek określonego postępowania – wyznaczonego granicami k.p.a. Dodać należy postępowania którego zaniechanie oceniane jest jako naruszenie przepisów k.p.a. mogące skutkować uchYLENIEM zaskarżonej decyzji w całości albo w części lub zmianą decyzji co do meritum sprawy.

Jakiego postępowania należałoby oczekiwać od organu? Opierając się na przywołanym wyroku WSA w Gdańsku oraz na potrzeby tego typowo praktycznego opracowania przyjmujemy, że będzie to:

- 1) zapewnienie stronom czynnego udziału w postępowaniu;
- 2) zebranie materiału dowodowego;
- 3) rozpatrzenie materiału dowodowego;
- 4) rozstrzygnięcie procesowe.

Zapewnienie stronom czynnego udziału w postępowaniu

Zasada czynnego udziału stron w postępowaniu sformułowana została w art. 10 k.p.a. stanowiącym, iż organy administracji publicznej obowiązane są zapewnić stronom czynny udział w każdym stadium postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwić im wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań. Organ administracji publicznej mogą odstąpić od zasady określonej w § 1 tylko w przypadkach, gdy załatwienie sprawy nie cierpi zwłoki ze względu na niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego albo ze względu na groźącą niepowetowaną szkodę materialną.

Powyższe nie jest niczym innym, niż zakresem obowiązków organów administracji publicznej podyktowanych koniecznością realizacji zasady czynnego udziału stron w postępowaniu administracyjnym. Zakres owych obowiązków szczegółowo opisany został w poszczególnych przepisach k.p.a. zobowiązujących organ prowadzący postępowanie o czasowym odebraniu zwierząt do:

- 1) powiadomienia wszystkich stron o wszczęciu postępowania (art. 61 § 4 k.p.a.);
- 2) umożliwienia stronom aktywnego uczestnictwa w postępowaniu, np. przez umożliwienie im dostępu do akt sprawy (art. 73 i 74 k.p.a.);
- 3) wystąpienia do strony z żądaniem przedstawienia dowodów na poparcie jej twierdzeń, (art. 78 k.p.a.);
- 4) zawiadomienia o terminie i miejscu przeprowadzenia dowodu (art. 79 1 k.p.a.);
- 5) umożliwienia wypowiedzenia się na temat zebranego materiału dowodowego przed wydaniem decyzji (art. 81 k.p.a.);
- 6) wskazania niespełnionych przesłanek do wydania decyzji zgodnej z żądaniem strony (art. 79a k.p.a.).

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

Przypadki, w których organ może odstąpić od realizacji obowiązku zapewnienia stronie czynnego udziału w postępowaniu, określone zostały w art. 10 § 2 k.p.a. W myśl § 3 zobowiązany jest on jednak utrwalić przyczyny odstąpienia od tego obowiązku w formie notatki, jak również zgodnie z art. 107 k.p.a. uwzględnić okoliczności stanowiące przyczynę odstąpienia w uzasadnieniu decyzji.

Ad. 1. Art. 61§4 K.p.a. - o wszczęciu postępowania z urzędu lub na żądanie jednej ze stron należy zawiadomić wszystkie osoby będące stronami w sprawie.

Jak wskazał WSA w Gdańsku w wyroku z dnia 20 lutego 2020 r. przy wydawaniu decyzji w przedmiocie czasowego odebrania zwierząt organ I instancji nie jest zwolniony z obowiązku zawiadomienia strony o wszczęciu postępowania i zachowania się zgodnie z art. 61 § 4 k.p.a., zgodnie z którym o wszczęciu postępowania z urzędu lub na żądanie jednej ze stron należy zawiadomić wszystkie osoby będące stronami

w sprawie. Powołane w decyzji organu odwoławczego stanowisko organu pierwszej instancji, że brak zawiadomienia strony o wszczęciu postępowania podyktowane było koniecznością działania nie cierpiącym zwłoki, bowiem skarżąca mogłaby fikcyjnie polepszyć warunki bytowania psów lub nawet je ukryć, nie zasługuje na aprobatę. Prawdłowo przeprowadzone postępowanie dowodowe zdaniem tego Sądu pozwalałoby bowiem ocenić, czy ewentualne takie zachowanie skarżącej jest w istocie działaniem pozornym, a przypuszczenie o zamiarze ukrycia psów jest całkowicie gołosłowne. Organ powinien umożliwić skarżącej uczestnictwo w postępowaniu i zebrać dowody, które skarżąca mogła zaoferować. W postępowaniu wyjaśniającym strony mogą przedstawiać argumenty oraz dowody. Właściciel lub opiekun, jako strona postępowania, ma prawo wykazywać, że przesłanki z art. 7 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt nie zaistniały. Nie można mówić o prawidłowo przeprowadzonym postępowaniu dowodowym prowadzonym w ramach postępowania toczącego się w trybie art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, jeżeli ustalenia organu opierają się tylko na informacjach uzyskanych od podmiotów wymienionych w art. 7 ust. 1a tejże ustawy, bez umożliwienia stronie zajęcia stanowiska.

Ad. 2. art. 73 i 74 k.p.a. - strona ma prawo wglądu w akta sprawy, sporządzania z nich notatek, kopii lub odpisów zaś odmowa umożliwienia stronie przeglądania akt sprawy, sporządzania z nich notatek, kopii i odpisów, uwierzytelnienia takich kopii i odpisów lub wydania uwierzytelnionych odpisów następuje w drodze postanowienia, na które służy zażalenie.

Jak wynika z brzmienia powołanego przepisu samo uzyskanie dostępu do akt sprawy w trybie art. 73§1 k.p.a., poza pozytywną weryfikacją przymiotu strony podmiotu wnioskującego, nie wymaga spełnienia żadnych dodatkowych wymogów. Za zasługujące na uwagę należy uznać zagadnienie zakresu prawa strony dostępu do akt. Jak trafnie dostrzeżono w uchwale siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 października 2018 r., sygn. akt I OPS 1/18, nie każda ze stron ma możliwość samodzielnego zapisania zawartości akt za pomocą najnowocześniejszych urządzeń technicznych, czy to ze

względu na to, że ich nie posiada, czy to z uwagi na nieumiejętność posługiwania się nimi. W takiej sytuacji, odmowa wykonania kopii za pomocą dostępnych w biurze organu urzędzeń prowadziłaby w istocie do nierówności pomiędzy stronami ze względu na dostępność nowych technologii. Prowadzi to w konsekwencji do takiego zdekodowania normy art. 73 § 1 k.p.a., która dopuszcza sporządzenie na wniosek strony kopii z akt, przy użyciu dostępnych w organie urzędzeń, tak aby w dobie postępu technicznego możliwość utrwalenia treści akt przez stronę nie ograniczała się do notatek odręcznych, z istoty swej niegwarantujących w stosunkowo krótkim czasie takiego odwzorowania treści, jak np. kserokopia, czy fotokopia. W konsekwencji przepis art. 73 § 1 k.p.a. powinien być odczytywany w sposób, który odpowiadał będzie postępowi technologicznemu i realizował będzie ideę nowoczesnego państwa.

Ad. 3. art. 78§1 k.p.a. - żądanie strony dotyczące przeprowadzenia dowodu należy uwzględnić, jeżeli przedmiotem dowodu jest okoliczność mająca znaczenie dla sprawy.

W postępowaniu administracyjnym ciężar dowodu spoczywa na organie, który w tym zakresie obowiązany jest między innymi do przeprowadzenia z urzędu dowodów służących ustaleniu stanu faktycznego sprawy, wystąpienia do strony z żądaniem przedstawienia dowodów na poparcie jej twierdzeń, czy też wystąpienia do innych organów lub instytucji o udzielenie będących w ich posiadaniu informacji bądź udostępnienie dokumentów, mogących przyczynić się do wyjaśnienia istotnych dla sprawy okoliczności faktycznych (*tak wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 8 grudnia 2015 r.*).

Niemniej jednak samo nałożenie na organ prowadzący postępowanie administracyjne obowiązku wyczerpującego zebrania i rozpatrzenia całego materiału dowodowego nie może oznaczać przerzucenia całego ciężaru dowodowego w sprawie na organ. Jeżeli organ wyprowadza pewne ustalenia stanu faktycznego z posiadanych dokumentów, to skuteczne ich zakwestionowanie wymagać będzie przeprowadzenia stosownego kontrdowodu z inicjatywy strony

toczącego się postępowania. Strona powołująca się na określone okoliczności faktyczne tj. własne twierdzenia lub kwestionująca twierdzenia innej strony postępowania obciążona jest obowiązkiem przedstawienia odpowiednich wniosków dowodowych (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 grudnia 2009 r., sygn. akt II OSK 1933/08, wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 lutego 2011 r. sygn. akt II GSK 192/10*).

Ad. 4. art. 79§1 k.p.a. - §1 strona powinna być zawiadomiona o miejscu i terminie przeprowadzenia dowodu ze świadków, biegłych lub oględzin przynajmniej na siedem dni przed terminem, § 2. strona ma prawo brać udział w przeprowadzeniu dowodu, może zadawać pytania świadkom, biegłym i stronom oraz składać wyjaśnienia.

Brzmienie powołanego przepisu nie powinno budzić wątpliwości. Jednak samo zawiadomienie o terminie odbierane jako informacja o czynności nie wyczerpuje zagwarantowania stronie prawa do udziału w czynności dowodowej. Dla realizacji tego prawa konieczne jest natomiast zapewnienie możliwości zadawania pytań oraz składania wyjaśnień, o czym strona winna być przez organ pouczona.

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

Przedstawiciele nauki wskazują, że możliwość zadawania pytań przesłuchiwanym nie oznacza kierowania ich w sposób dowolny w każdym czasie podczas przesłuchania. Pytania te powinny dotyczyć istoty sprawy, a ponadto spełniać kryterium przesłanki zgodności z prawem, a więc nie prowadzić do obejścia zakazów dowodowych, pozwalać na udzielenie swobodnej, wolnej od sugestii odpowiedzi. Obowiązkiem organu prowadzącego postępowanie jest czuwanie nad prawidłowością przebiegu przesłuchania (*Chróścielewski Wojciech (red.), Kmiecik Zbigniew (red.), Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz. SIPLEX*).

Nie każde jednak uchybienie organu w braku zawiadomienia strony w trybie art. 79§1 k.p.a. stanowić może podstawę zaskarżenia decyzji. W wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 listopada 2015 r. wskazano, że nieuzasadniony jest zarzut uchybienia przepisom postępowania, tj. zarzut naruszenia art. 79 § 1 k.p.a., który przewiduje, że strona powinna być zawiadomiona o miejscu i terminie przeprowadzenia dowodu ze świadków, biegłych lub oględzin przynajmniej na siedem dni przed terminem. Strona stwierdziła, że nie została zawiadomiona o terminie przesłuchania świadków oraz terminie oględzin jej posesji gdzie znajdowały się zwierzęta przynajmniej na siedem dni przed terminem. Poza tymi ogólnymi stwierdzeniami, nie wskazała jednak na wpływ tego uchybienia na wynik sprawy. Możliwość uchylenia zaskarżonej decyzji przez wojewódzki sąd administracyjny istnieje wówczas, gdy uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Strona powinna wobec powyższego wykazać, w jaki sposób powyższe uchybienie przepisom proceduralnym

wpłynęło na ocenę przeprowadzonych dowodów i poczynione w sprawie ustalenia faktyczne. Brak rozwinięcia tego zarzutu nie pozwala na przyjęcie, że jest on uzasadniony. Podkreślić przy tym należy, że strona została prawidłowo zawiadomiona o zakończeniu postępowania dowodowego i umożliwiono jej wypowiedzenie się co do zebranego materiału dowodowego. Mogła wówczas złożyć wniosek o ponowne przesłuchanie świadków. Wniosek taki mogła złożyć również na etapie postępowania odwoławczego. Zaniechanie takich działań prowadzi do jednoznacznego wniosku, że nawet przy zaistnieniu opisanych uchybień proceduralnych, nie miały one wpływu na rozstrzygnięcie sprawy.

Zarzut naruszenia art. 10§1 k.p.a. przez wcześniejsze niezastosowanie art. 79 k.p.a. powinien więc wykazywać związek przyczynowy między uchybieniem organu a np. oceną materiału dowodowego. W sprawie zakończonej wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 17 listopada 2015 r., sygn. akt II SA/Łd 711/15 uznano, że zaniechanie organu w zakresie zawiadomienia w trybie art. 79 k.p.a. czyni uzasadnionym zarzut naruszenia art. 10 § 1 k.p.a., w kontekście podnoszonego przez Stowarzyszenie argumentu o braku możliwości zadawania pytań świadkowi, dla wykazania sprzeczności pomiędzy jego twierdzeniami a treścią zaświadczenia lekarskiego, przedłożonego przez stronę skarżącą. Zarzut ten trudny jest do obalenia i z tej przyczyny, że "zeznania" P.Z. przeczą choćby dokonany przezeń wpisom w książeczce zdrowia psa, w której pod datą 20 października 2014 r. zapisano "zapalenie płuc". Oświadczenie złożone przezeń w dniu 29 stycznia 2015 r. wskazuje natomiast na leczenie przeziębienia i odrobaczenie zwierzęcia. Rodzi się zatem pytanie czy zwierzę istotnie było leczone i na jakie schorzenia oraz czy w związku z tymi schorzeniami, przetrzymywanie go w miesiącu styczniu, na wolnym powietrzu, w nieocieplonej budzie nie wyczerpywało przesłanki z art. 6 ust. 2 pkt 10 ustawy (utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania w rozumieniu art. 4 pkt 11 ustawy) oraz art. 6 ust. 2 pkt 17 ustawy (wystawianie zwierzęcia domowego lub gospodarskiego na działanie warunków atmosferycznych, które zagrażają jego życiu lub zdrowiu).

Ad. 5. art. 81 k.p.a. - okoliczność faktyczna może być uznana za udowodnioną, jeżeli strona miała możliwość wypowiedzenia się co do przeprowadzonych dowodów, chyba że zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 10 § 2 k.p.a.

Powyższy obowiązek organu realizowany jest w zawiadomieniu strony przez organ o zebraniu w jego ocenie całego niezbędnego dla wydania rozstrzygnięcia materiału dowodowego oraz wyznaczenie stronom odpowiedniego terminu do zapoznania się z tymi dowodami i wypowiedzenia w tym zakresie. Pamiętać należy, iż jest to uprawnienie a nie obowiązek strony. Strona jest uprawniona, a nie zobowiązana, do wypowiadania się na temat zgromadzonych dowodów. Uchylenie się strony od składania wyjaśnień oraz zajmowania stanowiska wobec materiału dowodowego zebranego w sprawie pozwala organowi administracji na oparcie decyzji na dostępnych mu dowodach (*zob. tezę drugą wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 marca 1988 r., sygn.. akt IV SA 1152/87*).

Aby móc zakwalifikować naruszenie art. 81 k.p.a. jako przesłankę do uchylenia decyzji organu, zarzut tego typu może być uznany za zasadny jedynie w powiązaniu z wykazaniem, że przypisane organowi I instancji naruszenie przepisów postępowania mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Należy więc oczekiwać wskazania, jakie konkretne okoliczności lub dowody - zasługujące na badanie w określonych na wstępie granicach rozpatrywanej sprawy - zostałyby przez stronę powołane, gdyby przed wydaniem decyzji zapoznała się ze złożonym na rozprawie pismem procesowym lub dowodami strony przeciwnej (*zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 13 sierpnia 2019 r. sygn. akt II GSK 2280/17*).

Ad. 6. art. 79a k.p.a. w postępowaniu wszczętym na żądanie strony, informując o możliwości wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań, organ administracji publicznej jest obowiązany do wskazania przesłanek zależnych od strony, które nie zostały na dzień wysłania informacji spełnione lub wykazane, co może skutkować wydaniem decyzji niezgodnej z żądaniem strony. Przepisy art. 10 § 2 i 3 stosuje się. W terminie

wyznaczonym na wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań, strona może przedłożyć dodatkowe dowody celem wykazania spełnienia przesłanek, o których mowa w § 1.

Celem komentowanego przepisu, dodanego nowelizacją z kwietnia 2017 r., jest „zapobieganie sytuacjom, w których strona dysponuje dodatkowymi dowodami na okoliczności istotne dla wykazania zasadności jej żądania albo może je łatwo uzyskać, a z powodu braku odpowiedniej wiedzy o potrzebnych dowodach bądź o sposobie oceny wcześniej przedstawionych dowodów – nie korzysta z takiej możliwości. W tych przypadkach strona będzie zaskoczona negatywnym rozstrzygnięciem sprawy oraz zmuszona do zaskarżenia decyzji i przedstawiania tych dodatkowych dowodów dopiero na etapie postępowania odwoławczego. W tym kontekście niewystarczające jest informowanie strony o możliwości zapoznania się z aktami sprawy oraz wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań” (*uzasadnienie projektu ustawy z 7.04.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 1183, s. 28*).

Art. 79a k.p.a. zobowiązuje więc organ na wyprzedzające poinformowanie wnioskodawcy o brakach, nieprawidłowościach wniosku lub innej ocenie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego które w ocenie organu nie pozwalają na wydanie decyzji zgodnie z żądaniem wnioskodawcy. Dzięki temu wnioskodawca ma szansę dostosować swój wniosek, zgłosić dowody jeśli je posiada i nie jest zaskakiwany negatywnym rozstrzygnięciem.

Również w tym przypadku ewentualny zarzut naruszenia art. 97a k.p.a. poprzez jego niezastosowanie oraz niepoinformowanie strony o niezaisnieniu przesłanek zależnych od strony, które nie zostały na dzień wysłania informacji spełnione lub wykazane, co może skutkować wydaniem decyzji niezgodnej z żądaniem strony - może odnieść skutek

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

wówczas, gdy stawiająca go strona wykaże, że zarzucane uchybienie uniemożliwiło jej dokonanie konkretnych czynności procesowych. Warto wskazać także całą linię wyroków Naczelnego Sądu Administracyjnego: z 2.02.2011 r., I OSK 575/10, LEX nr 1070853, i z 12.10.2010 r., II OSK 1279/09, wyrok NSA z 12.04.2017 r., II GSK

1750/15, zgodnie z którym naruszenie k.p.a. poprzez zaniechanie zawiadomienia strony o zgromadzeniu materiału dowodowego, możliwości zapoznania się z nim oraz możliwości składania wniosków (w tym wniosków dowodowych) oceniać należy z punktu widzenia uniemożliwienia stronie podjęcia konkretnie wskazanej czynności procesowej oraz wpływu tego uchybienia na wynik sprawy.

Zebranie materiału dowodowego

Organ, stosownie do art. 7 k.p.a. zobowiązany jest do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli. W tym celu, organ powinien w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy (art. 77 § 1 k.p.a.). Ocena, czy dana okoliczność została udowodniona jest możliwa dopiero na podstawie całokształtu materiału dowodowego (art. 80 k.p.a.). Rządząca postępowaniem administracyjnym zasada oficjalności (art. 7, art. 75 k.p.a.) wymaga, by w toku postępowania organy administracji publicznej podejmowały wszelkie kroki niezbędne do wyjaśnienia i załatwienia sprawy i dopuszczały jako dowód wszystko, co może przyczynić się do jej wyjaśnienia, a nie jest sprzeczne z prawem, a więc by z urzędu przeprowadzały dowody służące ustaleniu stanu faktycznego sprawy.

Obowiązek zebrania całego materiału dowodowego w postępowaniu administracyjnym oznacza, że organ administracji publicznej winien z własnej inicjatywy gromadzić w aktach dowody, które jego zdaniem będą konieczne do prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy oraz dowody wskazane lub dostarczone przez strony, jeżeli mają one znaczenie dla sprawy. Dostrzec przy tym trzeba, iż **naruszenie powołanych przepisów k.p.a. nastąpi nie tylko w sytuacji, gdy organ dokona oceny okoliczności faktycznych na podstawie niektórych tylko dowodów zgromadzonych w sprawie, ale również wówczas, gdy nie podejmie działań w celu wyczerpującego zebrania materiału dowodowego istotnego dla**

wyjaśnienia okoliczności faktycznych sprawy i wyda rozstrzygnięcie pomimo niekompletnego materiału dowodowego (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 8 grudnia 2015 r.).

Swoistą granicę prowadzenia postępowania dowodowego dla organu wyznaczone w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 kwietnia 2017 r., sygn. akt II OSK 2119/15. Sąd uznał, iż nałożenie zgodnie z art. 7 i art. 77 k.p.a. na organ prowadzący postępowanie administracyjne obowiązku wyczerpującego zebrania i rozpatrzenia całego materiału dowodowego nie może oznaczać przerzucenia całego ciężaru dowodowego w sprawie na organ. Jeżeli organ wyprowadził określone ustalenia dotyczące stanu faktycznego z posiadanych dokumentów, to skuteczne ich zakwestionowanie wymagało przeprowadzenia stosownego kontrdowodu z inicjatywy strony toczącego się postępowania. **Strona powołująca się na określone okoliczności faktyczne lub kwestionująca wartość zgromadzonych dowodów obciążona jest obowiązkiem przedstawienia odpowiednich wniosków dowodowych.**

Rozpatrzenie materiału dowodowego

W postępowaniu administracyjnym organ zobowiązany jest do rozpatrzenia całego materiału dowodowego. W orzecznictwie przyjmuje się, że aby móc mówić o „rozpatrzeniu całego materiału dowodowego” organ musi ocenić wszystkie dowody zgromadzone lub odzwierciedlone w aktach sprawy oraz że organ musi ocenić je dowody w ich wzajemnej łączności. Rozpatrując materiał dowodowy, organ administracji publicznej nie może pominąć jakiegokolwiek przeprowadzonego dowodu ani też uwzględnić dowodu, którego nie ma w aktach sprawy. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1994 r., III ARN 55/94, OSNAPiUS 1995/7, poz. 83 stwierdzono, że: jako dowolne należy traktować ustalenia faktyczne znajdujące wprawdzie potwierdzenie w materiale dowodowym, ale niekompletnym, czy nie w pełni rozpatrzonym. Zarzut dowolności wykluczają dopiero ustalenia dokonane w całości materiału

dowodowego (art. 80 k.p.a.), zgromadzonego i zbadanego w sposób wyczerpujący (art. 77 § 1 k.p.a.), a więc przy podjęciu wszelkich kroków niezbędnych dla dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego, jako warunku niezbędnego wydania decyzji o przekonującej treści (art. 7 k.p.a.).

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

Zagadnienie rozstrzygnięcia w kontekście niezebrań w sprawie całego materiału dowodowego pojawiła się w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 20 lutego 2020 r. gdzie zauważono, że decyzja o czasowym odbiorze zwierząt tj. psów rasy york wydana została przez organ w oparciu o treści wiadomości nadesłanej do Urzędu Gminy drogą e-mailową w dniu 20 września 2019 r., która zawierała informacje przekazane przez przedstawiciela organizacji dotyczące warunków bytowych psów. Opis zawarty w tej informacji różnił się przy tym od ustaleń i zaleceń zawartych w protokołach kontroli a tym samym organ pierwszej instancji oparł swoją decyzję w istocie na informacjach e-mailowych i wydał ją tego samego

dnia, w którym informacje te do organu dotarły. Po wszczęciu postępowania organ winien umożliwić skarżącej, jako stronie postępowania, wypowiedzenie się co do wszystkich zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszenie własnych środków dowodowych – czego nie uczyniono. Organ powinien umożliwić skarżącej uczestnictwo w postępowaniu i zebrać dowody, które skarżąca mogła zaoferować. W postępowaniu wyjaśniającym strony mogą przedstawiać argumenty oraz dowody. Właściciel lub opiekun, jako strona postępowania, ma prawo wykazywać, że przesłanki z art. 7 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt nie zaistniały. **Nie można mówić o prawidłowo przeprowadzonym postępowaniu dowodowym prowadzonym w ramach w postępowania toczącego się w trybie art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, jeżeli ustalenia organu opierają się tylko na informacjach uzyskanych od organizacji bez umożliwienia stronie zajęcia stanowiska.** Tak przeprowadzone postępowanie naruszyło art. 7 k.p.a., zgodnie z którym w toku postępowania organy administracji publicznej stoją na straży praworządności, z urzędu lub na wniosek stron podejmują wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli, a także art. 77 § 1 k.p.a., który stanowi, że organ administracji publicznej jest obowiązany w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy.

Podobnie w uzasadnieniu wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 17 listopada 2015 r. sąd wskazał, że ograniczenie zakresu przeprowadzonych ustaleń faktycznych, pominięcie części zgromadzonych w sprawie dowodów oraz niczym nieuzasadniona rezygnacja z przeprowadzenia innych istotnych w sprawie dowodów spowodowało, że trafnym okazał się także zarzut naruszenia m. in. art. 7, 77 § 1, 80 i 107 § 3 k.p.a. W rozpoznawanej sprawie ustalony stan faktyczny oparto na informacjach uzyskanych od właściciela zwierzęcia oraz notatce służbowej sporządzonej "na okoliczność stawienia się dr wet. P.Z. w związku z wezwaniem na przesłuchanie w charakterze świadka". Odpowiedź na pytanie, czy zachowaniu właściciela można przypisać cechy znęcania się nad zwierzęciem, wymagała bowiem uprzedniego, rzetelnego ustalenia stanu faktycznego, opartego na prawidłowo zgromadzonym i ocenionym materiale dowodowym. Tymczasem, co trafnie

podniesiono w skardze, materiał ten oceniony został wyrywkowo i połowicznie, bez analizy istniejącej rozbieżności i sprzeczności. W pierwszej kolejności wskazać przy tym należy, iż ustalając stan zdrowia zwierzęcia w dacie jego odebrania, oparto się na notatce urzędowej, sporządzonej z wysłuchania lekarza weterynarii, która nie odpowiada wymogom, stawianym przez przepisy prawa przeprowadzeniu dowodu z zeznań świadka (a w takim charakterze, jak wynika z treści samej notatki, wezwany został P.Z.). Dotyczy to przy tym zarówno formy utrwalenia tej czynności (art. 67 i następane k.p.a.) jak i prawidłowości jej przeprowadzenia. Jak trafnie podnosi strona skarżąca o czynnościach procesowych winna była być zawiadomiona w trybie art. 79 k.p.a. Zaniechanie organu w tym zakresie, czyni uzasadnionym zarzut naruszenia art. 10 § 1 k.p.a., w kontekście podnoszonego przez Stowarzyszenie argumentu o braku możliwości zadawania pytań świadkowi, dla wykazania sprzeczności pomiędzy jego twierdzeniami a treścią zaświadczenia lekarskiego, przedłożonego przez stronę skarżącą. Zarzut ten trudny jest do obalenia i z tej przyczyny, że "zeznania" P.Z. przeczą choćby dokonany przezeń wpis w książeczce zdrowia psa, w której pod datą 20 października 2014 r. zapisano "zapalenie płuc". Oświadczenie złożone przezeń w dniu 29 stycznia 2015 r. wskazuje natomiast na leczenie przeziębienia i odrobaczenie zwierzęcia. Rodzi się zatem pytanie czy zwierzę istotnie było leczone i na jakie schorzenia oraz czy w związku z tymi schorzeniami, przetrzymywanie go w miesiąc styczniu, na wolnym powietrzu, w nieocieplonej budzie nie wyczerpywało przesłanki z art. 6 ust. 2 pkt 10 ustawy (utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania w rozumieniu art. 4 pkt 11 ustawy) oraz art. 6 ust. 2 pkt 17 ustawy (wystawianie zwierzęcia domowego lub gospodarskiego na działanie warunków atmosferycznych, które zagrażają jego życiu lub zdrowiu).

Rozstrzygnięcie procesowe

W orzecznictwie sądów administracyjnych sformułowano ogólne reguły oceny materiału dowodowego (*zob. np. tezę czwartą wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 17 maja 1994 r., SA/Lu 1921/93; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 stycznia 1999 r., sygn. akt I SA/Po 1046/98*):

- 1) należy opierać się na materiale dowodowym zebrany przez organ administracji prowadzący postępowanie, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w przepisach prawa (np. pomoc prawna);
- 2) ocena powinna być oparta na wszechstronnej ocenie całokształtu materiału dowodowego; organ powinien dokonać oceny mocy i wiarygodności dowodu wraz z całym materiałem dowodowym sprawy i na jego tle, co wiąże się z koniecznością porównania różnych dowodów ze sobą, z ustaleniem przesłanek, które obniżają bądź też pozbawiają dany dowód mocy dowodowej lub wiarygodności (*zob. J. Borkowski, Glosa do wyroku NSA z 6 października 1993 r., I SA 1270/93, OSP 1994, nr 7–8, poz. 131*);
- 3) organ powinien dokonać oceny znaczenia i wartości dowodów dla toczącej się sprawy, z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających z domniemań prawnych, związanych z niektórymi dowodami lub dotyczących dokumentów urzędowych, które mają zastosowanie na podstawie art. 76 § 1;
- 4) rozumowanie, na podstawie którego organ ustala sporny stan faktyczny, powinno zawsze być zgodne ze współczesną wiedzą, prawidłami poprawnego rozumowania (logiką) i doświadczeniem życiowym (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 1999 r., sygn. akt I SA/Kr 111/98*).

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

O naruszeniu zasady swobodnej oceny dowodów można mówić wtedy, gdy w ramach tej oceny okoliczności faktyczne sprawy zostaną ustalone w sposób sprzeczny z prawidłami logiki, zasadami doświadczenia życiowego, w wyniku przeinaczenia ocenianych treści badanych dokumentów, czy też z pominięciem istotnych dla sprawy dowodów. Oznacza to, że zarzut naruszenia przez organy art. 80 k.p.a. może być skuteczny dopiero wtedy, gdy strona skarżąca nie tylko wykaże naruszenie powyższych reguł, lecz jednocześnie wykaże również wpływ tych naruszeń na wynik sprawy.

Decyzja organu I instancji

Organ administracji publicznej załatwia sprawę przez wydanie decyzji (art. 104§ k.p.a.) zawierającej poszczególne elementy określone w art. 107§1 k.p.a. Dodatkowo decyzja o czasowym odbiorze zwierząt zawierać będzie rozstrzygnięcia w kwestiach szczególnych wynikających bezpośrednio z treści art. 7 ustawy o ochronie zwierząt.

Treść decyzji organu powinna zawierać więc wszystkie elementy określone w powołanych przepisach aby nie została uznana za wadliwą. Nie oznaczać to będzie jednak, że nie będzie decyzją samą w sobie. W wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 20 lipca 1981 r., sygn.. akt SA 1163/81, OSPiKA 1982/9, poz. 169, wskazano, że pisma zawierające rozstrzygnięcia w sprawie załatwianej w drodze decyzji są decyzjami, pomimo nieposiadania w pełni formy przewidzianej w art. 107 § 1 k.p.a., jeśli tylko zawierają minimum elementów niezbędnych do zakwalifikowania ich jako decyzji. Do takich elementów należy zaliczyć:

- 1) oznaczenie organu administracji państwowej wydającego akt;
- 2) wskazanie adresata aktu;
- 3) rozstrzygnięcie o istocie sprawy;
- 4) podpis osoby reprezentującej organ administracji.

Naturalnie braki poszczególnych składników decyzji mogą stanowić podstawę do jej skutecznego uchylecia niemniej jednak taki brak powinien być każdorazowo rozważany indywidualnie w zestawieniu jego wpływu na prawa strony postępowania (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 września 2012 r., sygn.. akt II GSK 1124/11, zgodnie z którym: brak pouczenia podmiotu zagranicznego o warunkującym zachowanie terminu do złożenia odwołania sposobie jego nadania, stanowiącym niejako element trybu*

odwoławczego, o którym mowa w art. 107 § 1 k.p.a. i art. 129 § 1 i 2 k.p.a., byłoby pozbawieniem strony prawa do sądu).

Decyzja o czasowym odbiorze zwierząt powinna zawierać:

1) oznaczenie organu administracji publicznej (art. 107§1 pkt 1 k.p.a.);

Zwierzę traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt może być czasowo odebrane właścicielowi lub opiekunowi na podstawie decyzji wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia.

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

2) datę wydania (art. 107§1 pkt 2 k.p.a.);

Data pozwala ustalić, w jakim stanie prawnym i faktycznym zapadło rozstrzygnięcie w sprawie. Mowa jest tu o dacie, jaką została opatrzona decyzja, a nie o dacie sporządzenia projektu decyzji,

ogłoszenia decyzji czy doręczenia jej stronie. Należy pamiętać, że wydana decyzja będzie wywoływać skutki procesowe dopiero od daty jej ogłoszenia lub doręczenia stronie (*J. Borkowski [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, Kodeks..., art. 107, pkt II.2).*

3) oznaczenie strony lub stron (art. 107§1 pkt 3 k.p.a.);

Oznaczenie strony pozwala na przyjęcie, że rozstrzygnięcie zawarte w samej decyzji administracyjnej zapadło w stosunku do określonej osoby/podmiotu lub osób/podmiotów. Oznaczenie strony będącej osobą fizyczną polega na podaniu jej imienia (imion) oraz nazwiska oraz miejsca zamieszkania, a także ewentualnie innych danych (np. nr PESEL), zaś w stosunku do osób prawnych, państwowych jednostek organizacyjnych i organizacji społecznych nieposiadających osobowości prawnej – ich nazwy oraz siedziby oraz numeru KRS. W sprawach o czasowe odebranie zwierząt stronami są: właściciel lub opiekun zwierzęcia oraz organizacja społeczna, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

Na istotę prawidłowego oznaczenia stron postępowania w sprawie z art. 7 ustawy zwrócił uwagę Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku z dnia 13 marca 2019 r. W uzasadnieniu wyroku podniesiono, że decyzja o czasowym odebraniu zwierzęcia może być skierowana do jego właściciela lub opiekuna. Organy obu instancji nie dokonały w ogóle zarówno wykładni treści przepisów jak i ustaleń pozwalających na prawidłowe ich zastosowanie w odniesieniu do adresata decyzji. W świetle treści przepisów ustawy o ochronie zwierząt decyzja o czasowym odebraniu zwierzęcia powinna być skierowana w pierwszej kolejności do właściciela zwierzęcia jeżeli jest on jednocześnie jego opiekunem. Gdy zaś właściciel zwierzęciem się nie opiekuje to adresatem decyzji powinien być również jego opiekun lub też opiekunowie, jeżeli zwierzę jest pod faktyczną opieką więcej niż jednej osoby. Z uwagi na treść art. 7 ust. 4 i 5 oraz przepisów Rozdziału II ustawy ustalenie właściciela zwierzęcia oraz jego opiekuna w dacie czasowego odebrania ma w sprawie istotne znaczenie. W konsekwencji załatwienie takich spraw z naruszeniem treści art. 10 § 1 k.p.a. stanowi co do zasady naruszenie przepisów postępowania mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy w rozumieniu art. 145 § 1 pkt 1 lit. c ustawy prawo o postępowaniu

przed sądami administracyjnymi, zwłaszcza w sytuacji jaka miała miejsce w niniejszej sprawie gdy późniejsi adresaci decyzji organu pierwszej instancji nie zostali wcześniej zawiadomieni zgodnie z treścią art. 61 § 4 k.p.a. o wszczęciu postępowania.

4) powołanie podstawy prawnej (art. 107§1 pkt 4 k.p.a.);

Podstawę prawną decyzji mogą stanowić wyłącznie przepisy ustaw oraz aktów wykonawczych do ustaw. Podstawa prawna decyzji administracyjnej musi być powołana dokładnie, tj. ze wskazaniem mających zastosowanie w sprawie przepisów zarówno prawa formalnego, jak i materialnego oraz z powołaniem źródeł jego publikacji (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 kwietnia 1999 r., sygn. akt III SA 8192/98*). Jeżeli przepis stanowiący podstawę prawną decyzji jest podzielony na wewnętrzne jednostki redakcyjne (ustępy, punkty lub paragrafy albo innego rodzaju jednostki redakcyjne), to konieczne jest wskazanie w decyzji odpowiedniej jednostki redakcyjnej tego przepisu (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 maja 1983 r., sygn. akt II SA 20/83, ONSA 1983, nr 1, poz. 36*).

Z doświadczenia spraw rozpoznawanych w sądach administracyjnych należy wywieść, iż nawet niepoprawne podanie samej podstawy prawnej przez organ nie skutkowało uchylaniem decyzji administracyjnych. Inaczej należałoby natomiast analizować sytuację gdy organ wydając decyzję powołał jako podstawę prawną art. 7 ust. 1 ustawy i rozstrzygał sprawę w oparciu o przesłanki z tego przepisu w okolicznościach wcześniejszego odebrania zwierzęcia oraz wniosku organizacji powołującej się na wystąpienie przesłanki uzasadniającej czasowe odebranie zwierząt w trybie interwencyjnym (z powołaniem się na art. 7 ust. 3 ustawy). Organ bowiem w obu tych różnych trybach, w inny sposób rozstrzyga zaistnienie lub nie różnych przesłanek i powołuje różne podstawy prawne. W takiej sytuacji należałoby oczekiwać uchylecia decyzji organu I instancji niemniej jednak nie na skutek powołania złej podstawy prawnej. Jak wskazano bowiem w uzasadnieniu wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 10 października 2018 sygn. akt II SA/Po 325/18, choć organ rozpoznając sprawę odebrania właścicielowi

psów wskazał, jako podstawę prawną decyzji art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt to jednak wydane w sprawie decyzje odnosiły się do sytuacji gdy pies został już odebrany. Oznacza to, że w istocie podstawą odebrania zwierzęcia był art. 7 ust. 3 ustawy, a Sąd był zobowiązany do ustalenia, czy spełnione zostały przesłanki określone tym przepisem (art. 7 ust. 3) do odebrania zwierzęcia a nie powoływanym art. 7 ust. 1.

5) rozstrzygnięcie (art. 107§1 pkt 5 k.p.a.);

W zależności od okoliczności sprawy będącej przedmiotem rozpoznawania organ wydając decyzję będzie rozstrzygał o zaistnieniu przesłanek z art. 7 ust. 1 lub art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt. Decyzja wydana w trybie art. 7 ust. 1 ustawy jest decyzją pierwotną, zaś wydana w trybie art. 7 ust. 3 decyzją następczą, ponieważ stanowi szczególny rodzaj decyzji, która zostaje wydana, gdy zwierzę zostało już faktycznie odebrane. W obu przypadkach wobec zaistnienia lub nie przesłanek określonych w powołanych przepisach treść decyzji organu zawierać więc będzie jako podstawowe rozstrzygnięcie:

- 1) o czasowym odebraniu (dane właściciela lub opiekuna zwierzęcia ze wskazaniem miejsca zamieszkania) zwierzęcia/zwierząt (opis zwierzęcia, dane identyfikacyjne np. gatunek, rasa, chip itd.);
- 2) o odmowie czasowego odebrania zwierzęcia/zwierząt (dane właściciela lub opiekuna zwierzęcia ze wskazaniem miejsca zamieszkania) zwierzęcia/zwierząt (opis zwierzęcia, dane identyfikacyjne np. gatunek, rasa, chip itd.).

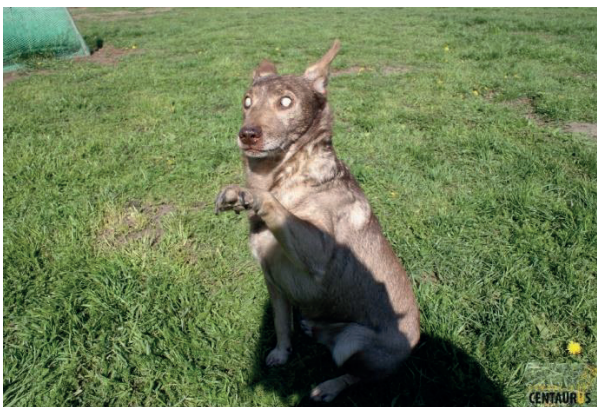
W orzecznictwie można spotkać się z poglądem, iż organ wydając decyzję na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy ma kompetencję do określania okresu na jaki zwierzęta zostaną odebrane (*zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z dnia 26 czerwca 2014 r., sygn.. akt II SA/Op 173/14*). W związku z tym organ decydując się na określenie tego okresu powinien formułując rozstrzygnięcie uczynić to w sposób na tyle precyzyjny, aby nie było wątpliwości na jaki czas następuje odebranie zwierząt. Należy przy tym pamiętać, iż sam instrument administracyjnego odbioru zwierząt służyć ma jako

środek zabezpieczający w toczącym się równolegle postępowaniem karny. Zgodnie z art. 35 ust. 3 ustawy, w razie skazania za przestępstwo znęcania się nad zwierzętami sąd orzeka przepadek zwierzęcia, jeżeli sprawca jest jego właścicielem. Tym samym w postępowaniu karnym rozstrzyga się los ewentualnego przypadku zwierzęcia i do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy karnej zwierzę powinno podlegać ochronie tymczasowej, którą zapewniono mu w trybie administracyjnym. Odebrane zwierzę podlega natomiast zwrotowi automatycznie z mocy prawa jeżeli sąd nie orzeknie w trybie art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt przypadku zwierzęcia, a także jeżeli postępowanie karne w sprawie zostanie umorzone (art. 7 ust. 6 ustawy).

W przypadku rozstrzygnięcia organu o czasowym odebraniu zwierząt organ jednocześnie rozstrzyga o przekazaniu zwierząt:

- 1) schronisku dla zwierząt, jeżeli jest to zwierzę domowe lub laboratoryjne;
- 2) gospodarstwu rolnemu wskazanemu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), jeżeli jest to zwierzę gospodarskie, lub
- 3) ogrodowi zoologicznemu lub schronisku dla zwierząt, jeżeli jest to zwierzę wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych lub utrzymywane w ogrodach zoologicznych.

Dodatkowo, stosownie do treści art. 7 ust. 1b ustawy przekazanie zwierzęcia, o którym mowa w ust. 1, następuje za zgodą podmiotu, któremu zwierzę ma być przekazane, przy czym art. 7 ust. 1c ustawy precyzuje, że w przypadku braku zgody, o której mowa w ust. 1b, lub wystąpienia innych okoliczności uniemożliwiających przekazanie zwierzęcia podmiotom, o których mowa w ust. 1, zwierzę może zostać nieodpłatnie przekazane innej osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej albo osobie fizycznej, która zapewni mu właściwą opiekę.

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

Zgodnie z orzecznictwem sądów administracyjnych organ powinien dokonywać ustaleń pozwalających na ocenę czy podmiot któremu mają być przekazane zwierzęta spełnia wymogi schroniska zakreślone w ramach art. 4 pkt 25 ustawy o ochronie zwierząt. Zgodnie z powołanym przepisem ilekroć w ustawie mowa o "schronisku dla zwierząt" rozumie się przez to miejsce przeznaczone do opieki nad zwierzętami domowymi spełniające warunki określone w ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych. Prowadzenie schronisk dla zwierząt jest działalnością nadzorowaną z punktu widzenia wymagań weterynaryjnych, które muszą być spełnione. Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 9 ustawy o ochronie zwierząt podjęcie działalności nadzorowanej w postaci prowadzenia schroniska dla zwierząt wymaga zgłoszenia powiatowemu lekarzowi weterynarii który wydaje decyzje o nadaniu temu

podmiotowi weterynaryjnego numeru identyfikacyjnego. Rejestr podmiotów prowadzących m. in. schroniska prowadzi powiatowy lekarz weterynarii (art. 11 ustawy), sprawdzając spełnianie przez schronisko wymogów określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla prowadzenia schronisk dla zwierząt (Dz. U. z 2004 r. Nr 158, poz. 1657). Ponownie wskazać należy, że na organie wydającym decyzję o czasowym odbiorze zwierząt ciąży procesowy obowiązek udokumentowania braku możliwości przekazania odebranych zwierząt podmiotom o jakich mowa w art. 7 ust. 1 ustawy. Dopiero tak udokumentowana okoliczność uprawniać będzie organ do skorzystania z art. 7 ust. 1c, z tym dodatkowym warunkiem, iż na organie będzie ciążył obowiązek sprawdzenia i wykazania, iż podmiot, któremu przekazuje się zwierzęta jest w stanie zapewnić im właściwą opiekę (*wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 16 maja 2018 r.*).

Stosownie do art. 7 ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt w przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 3, kosztami transportu, utrzymania i koniecznego leczenia zwierzęcia obciąża się jego dotychczasowego właściciela lub opiekuna. Jednocześnie w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 27 czerwca 2012 r., sygn. II SA/Po 254/12 zaprezentowano pogląd, że obciążający dotychczasowego właściciela lub opiekuna zwierzęcia obowiązek uiszczenia kosztów transportu, utrzymania i koniecznego leczenia zwierzęcia ma charakter publicznoprawny, obciążenie go tymi kosztami winno być każdorazowo szczegółowo uzasadnione przez organ administracji i winno odpowiadać realnie ponoszonym z tego tytułu wydatkom, przy czym wydatki te winny mieć wyłącznie uzasadniony faktycznie i prawnie charakter. Nie sposób bowiem uznać za sprawiedliwe obciążania dotychczasowego właściciela lub opiekuna zwierzęcia kosztami nie znajdującymi faktycznego uzasadnienia i wynikającymi wyłącznie z zaakceptowania przez organ administracji nadmiernie wysokich stawek za utrzymanie zwierzęcia arbitralnie ustalonych przez podmiot, któremu je przekazano, tak samo jak nie znajdowałoby aksjologicznego uzasadnienia zwolnienie dotychczasowego właściciela lub opiekuna zwierzęcia z ponoszenia tych kosztów tylko z tego powodu, iż schronisko dla zwierząt jest gminną jednostką organizacyjną, która jest w całości utrzymywana

przez jednostkę samorządu terytorialnego i nie obciąża gminy odrębnymi rachunkami za transport, utrzymanie i leczenie poszczególnych zwierząt. Ustalenie kwoty obciążającej właściciela na podstawie art. 7 ust. 4 ustawy powinno nastąpić każdorazowo w decyzji, bowiem powinny być to koszty uzasadnione, właściciel ma prawo kwestionować wspomniane koszty. W judykaturze nie wyklucza się wydania w tym przedmiocie nowej decyzji (*zob. np. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 6 listopada 2013 r., sygn. II SA/Sz 965/13; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 21 listopada 2013 r., sygn. II SA/Ol 815/13; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z dnia 1 grudnia 2015 r., sygn. II SA/Op 461/15*).

6) uzasadnienie faktyczne i prawne (art. 107§1 pkt 6 k.p.a. oraz art. 107§3 k.p.a.);

Zgodnie z art. 107§3 k.p.a. uzasadnienie faktyczne decyzji powinno w szczególności zawierać wskazanie faktów, które organ uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, zaś uzasadnienie prawne - wyjaśnienie podstawy prawnej decyzji, z przytoczeniem przepisów prawa.

W orzecznictwie wypowiedziano pogląd, że prawidłowo sporządzone uzasadnienie powinno czynić zadość zasadzie przekonywania, która sprowadza się do wyjaśnienia adresatowi decyzji, że podjęte rozstrzygnięcie wynika z racjonalnych przesłanek i jest oparte o przepisy obowiązującego prawa, to znaczy, że w istniejącym stanie prawnym i faktycznym wydanie innej decyzji było niemożliwe. Uzasadnienie decyzji obok waloru informacyjnego powinno zawierać zatem elementy wyjaśniające i przekonujące. Ma umożliwić stronie zapoznanie się ze stanowiskiem organu oraz ewentualne odniesienie się do niego w ramach przysługujących jej środków zaskarżenia. Ma też istotne znaczenie z punktu widzenia kontroli sądowoadministracyjnej, bowiem prawidłowo sformułowane uzasadnienie umożliwia sądowi prześledzenie i skontrolowanie toku rozumowania organu administracji (*wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 17 września 2020 r. sygn. akt I SA/Ke 226/20*).

/metamorfozy Fundacji Centaurus – zdjęcia z dnia odbioru zwierząt oraz po zapewnieniu im opieki/

Braki uzasadnienia decyzji w zakresie podstawowych elementów przewidzianych w art. 107 § 3 k.p.a. uniemożliwiają natomiast dokonanie przez stronę postępowania, organ odwoławczy czy sąd oceny zaskarżonej decyzji pod względem zgodności z prawem oraz oceny samego toku myślowego organu. Podobnie jeśli w sprawie występowały rozbieżności lub sprzeczności w dowodach i nie zostały w sposób należyty wyjaśnione a organ z naruszeniem art. 107 § 3 k.p.a. nie wskazał w sposób właściwy faktów, które uznał za udowodnione, w szczególności dlaczego odmówiono wiarygodności i mocy dowodowej innym dowodom. Uzasadnienie decyzji będzie więc uznawane za wadliwe nie tylko wtedy, gdy nie zawiera wszystkich wymaganych elementów, ale także wtedy, gdy mimo formalnej poprawności jego treść – ze względu np. na ogólnikowość stwierdzeń i argumentów – nie pozwala na skontrolowanie poprawności rozstrzygnięcia sprawy, a tym samym czyni w stopniu istotnym wątpliwym poprawność przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w sprawie (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 października 2020 r., I OSK 3235/18*).

7) **pouczenie, czy i w jakim trybie służy od niej odwołanie oraz o prawie do zrzeczenia się odwołania i skutkach zrzeczenia się odwołania (art. 107§1 pkt 7 k.p.a.);**

W ustawie o ochronie zwierząt (art. 7 ust. 2a) zawarte jest odrębne postanowienie co do trybu wnoszenia środka zaskarżenia od decyzji (wydanych w trybie ust. 1). Z treści wskazanego przepisu wynika, że prawo wniesienia odwołania przysługuje do samorządowego kolegium odwoławczego w terminie 3 dni od daty doręczenia decyzji. Z kolei Kolegium ma 7 dni na rozpoznanie wniesionego odwołania od decyzji. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż 3-dniowy termin na złożenie odwołania od decyzji dotyczy decyzji o czasowym odbiorze zwierząt na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy. W przypadku decyzji o:

- 1) odmowie czasowego odebrania zwierząt (wydanej na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy) oraz
- 2) zarówno o czasowym odbiorze zwierząt jak i odmowie czasowego odebrania zwierząt (wydanej na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy)

termin na wniesienie odwołania wynosi 14 dni zgodnie z art. 129 § 2 k.p.a.

Przekonujące przy rozstrzygnięciu tej kwestii jest spostrzeżenie, że w art. 7 ust. 2a ustawy jest jednoznaczne odesłanie do treści art. 7 ust. 1 tj. do decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia właścicielowi, a nie o odmowie wydania decyzji o takiej treści. Świadczy o tym również treść art. 7 ust. 2 ustawy statuującej zasadę natychmiastowej wykonalności decyzji, o której mowa w ust. 1 (*tak wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 6 grudnia 2017 r. sygn. akt sygn. akt II SA/GI 707/17*).

8) **podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego pracownika organu upoważnionego do wydania decyzji, a jeżeli decyzja wydana została w formie dokumentu elektronicznego - kwalifikowany podpis elektroniczny (art. 107§1 pkt 8 k.p.a.);**

Choć wydawać się może, że podpis jest najmniej istotnym lub problematycznym elementem decyzji to w doktrynie podnosi się

doniosłość samego podpisu (zob. Przybysz Piotr Marek, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany. SIP LEX*). Zdaniem powołanego autora podpis jest gwarancją tego, że decyzja pochodzi rzeczywiście od odpowiedniego i właściwego organu, jak również, że pismo jest wyrazem woli organu, a nie jedynie projektem decyzji. Wymaga się też aby podpis na decyzji wydanej w formie papierowej z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania decyzji był własnoręczny zaś za niedopuszczalne uważa się stosowanie tzw. faksymile podpisu, czyli odcisku pieczęci z kopią wzoru podpisu. Należy uznać, że decyzja, na której zamiast odręcznego podpisu umieszczono faksymile podpisu, nie jest podpisana (*teza pierwsza wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 12 kwietnia 2000 r., sygn.. akt II SA/Gd 1089/98,; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia z 18 kwietnia 2000 r., sygn.. akt II SA/Gd 954/98*).

Nie jest również obojętna forma podpisu - powinien być językowym znakiem graficznym (tuszowy odcisk palca nie jest podpisem), musi być złożony w sposób zapewniający należyty stopień utrwalenia (odpowiednim środkiem pisarskim) oraz powinien zostać umiejscowiony nie w dowolnym miejscu decyzji, lecz bezpośrednio pod podpisywaną decyzją (*wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 maja 2009 r., sygn. akt II GSK 964/08*). Podpis nie musi zawierać imienia i nazwiska osoby podpisującej decyzję, nie jest też konieczne odręczne wpisanie stanowiska służbowego osoby składającej podpis. W orzecznictwie sądów administracyjnych istnieje utrwalony pogląd, że podpis pod decyzją lub postanowieniem może być nieczytelny, jeżeli jest on uzupełniony imienną pieczęcią składającego podpis, z podaniem imienia, nazwiska i stanowiska służbowego osoby składającej podpis (*wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8 lutego 2007 r., VI SA/Wa 2105/06; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 25 marca 2009 r., sygn.. akt VI SA/Wa 2589/08; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 10 listopada 2009 r., sygn. akt II SA/Ol 918/09*).

Decyzja niezawierająca podpisu z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do jej wydania jest nieważna z mocy art. 156 § 1 pkt 7. W orzecznictwie wskazano, iż brak odręcznego podpisu pod decyzją sprawia, że - decyzję tę należy uznać

za wydaną z rażącym naruszeniem prawa - bowiem nie zawiera ona jednego z istotnych jej elementów. Wada taka nie może być też usunięta poprzez uzupełnienie podpisu po doręczeniu decyzji stronie, ponieważ nie przewidują tego przepisy dotyczące prostowania i uzupełniania decyzji, zawarte w art. 111-113 k.p.a. Decyzja taka winna być zatem zweryfikowana w trybie instancyjnym lub unieważniona (*wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 20 lutego 2020 r.*).

- 9) w przypadku decyzji, w stosunku do której może być wniesione powództwo do sądu powszechnego, sprzeciw od decyzji lub skarga do sądu administracyjnego - **pouczenie o dopuszczalności wniesienia powództwa, sprzeciwu od decyzji lub skargi oraz wysokości opłaty od powództwa lub wpisu od skargi lub sprzeciwu od decyzji**, jeżeli mają one charakter stały, albo podstawie do wyliczenia opłaty lub wpisu o charakterze stosunkowym, a także możliwości ubiegania się przez stronę o zwolnienie od kosztów albo przyznanie prawa pomocy.

Wykaz publikacji i orzeczeń

Publikacje naukowe:

1. Adamiak B., Borkowski J., Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz, C.B. BECK, 1996,
2. Borkowski J., Głosa do wyroku NSA z 6 października 1993 r., I SA 1270/93, OSP 1994, nr 7–8, poz. 131,
3. Cioch H., ustawa o fundacji – komentarz SIP LEX,
4. Górski M., Odpowiedzialność administracyjnoprawna w ochronie środowiska: odpowiedzialność za szkody w środowisku i inne instrumenty odpowiedzialności administracyjnoprawnej, Warszawa 2008,
5. Janiak P., Czasowe odebranie zwierząt w trybie administracyjnym - podstawowe zagadnienia, "Causus" 2019 r., nr 92,
6. Kidyba A., Fundacje i stowarzyszenia: zagadnienia podstawowe, wyd. Fundacja im. Friedricha Eberta, 1995,
7. Kuszlewicz K., Prawa zwierząt. Praktyczny poradnik. Wolters Kluwer. Warszawa 2019,
8. Stelmasiak J., Administracyjnoprawne aspekty ochrony zwierząt, (w:) M. Mozgawa (red.), Prawna ochrona zwierząt, Lublin 2002,
9. Przybysz Piotr Marek, Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany. SIP LEX.

Orzeczenia:

wszystkie powołane orzeczenia są dostępne w Centralnej Bazie Orzeczeń Sądów Administracyjnych pod adresem orzeczenia.nsa.gov.pl

1. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 stycznia 2020 r., sygn. akt II OSK 659/18,
2. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 20 lutego 2020 r. sygn. akt III SA/Gd 795/19,
3. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 lutego 2020 r. sygn. akt II OPS 2/19,
4. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 kwietnia 2020 r. sygn. akt II OSK 965/19),
5. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 kwietnia 2020 r., sygn. akt II OSK 1219/19,
6. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 17 września 2020 r., sygn. akt I SA/Ke 226/20,
7. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 października 2020 r., sygn.. akt I OSK 3235/18,
8. wyrok Naczelnego Sąd Administracyjny z dnia 11 lipca 2018 r., sygn. akt II OSK 1002/18,
9. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 18 lipca 2019 r., sygn. akt II SA/Po 108/19,
10. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 sierpnia 2019 r., sygn. akt II OSK 1797/18,
11. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 13 sierpnia 2019 r., sygn. akt II GSK 2280/17,
12. wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 3 stycznia 2018 r. sygn. akt II SA/Wr 711/17,
13. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 5 kwietnia 2018 r. sygn. akt II SA/Ke 125/18,

14. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 kwietnia 2018, sygn. akt II SA/Kr 310/18,
15. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 16 maja 2018 r., sygn. akt II SA/Go 202/18,
16. uchwała siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 października 2018 r., sygn. akt I OPS 1/18,
17. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 10 października 2018 r., sygn. akt II SA/Po 325/18,
18. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 kwietnia 2017 r., sygn. akt II OSK 2119/15,
19. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt sygn. akt II SA/Gl 707/17,
20. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 7 grudnia 2017 r., sygn. akt II SA/Po 674/17,
21. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 8 września 2016 r., sygn. akt II SA/Ke 448/16,
22. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 listopada 2016 r., sygn. akt II OSK 442/15,
23. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 października 2015 r., sygn. akt II OSK 803/15,
24. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 17 listopada 2015 r., sygn. akt II SA/Łd 711/15,
25. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 listopada 2015 r., sygn. akt II OSK 795/14,
26. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z dnia 1 grudnia 2015 r., sygn. II SA/Op 461/15,
27. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 19 lutego 2014 r., sygn. akt II SA/Łd 1242/,
28. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z dnia 26 czerwca 2014 r., sygn.. akt II SA/Op 173/14,
29. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 stycznia 2013 r., sygn. akt I OSK 1743/11,

30. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 21 marca 2013 r., sygn. akt IV SA/Po 31/13,
31. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11 czerwca 2013 r., sygn. akt II OSK 2417/12,
32. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 21 listopada 2013 r., sygn. akt II SA/OI 815/13,
33. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 6 listopada 2013 r., sygn. akt II SA/Sz 965/13,
34. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 11 stycznia 2012 r., sygn. akt II SA/Gd 841/11,
35. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 27 czerwca 2012 r., sygn. akt II SA/Po 254/12,
36. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 września 2012 r., sygn. akt II GSK 1124/11,
37. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 lutego 2011 r. sygn. akt II GSK 192/10
38. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 września 2010 r., sygn. akt. II OSK 1717/09,
39. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 stycznia 1999 r., sygn. akt I SA/Po 1046/98,
40. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt II SA/Gd 1089/98,
41. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia z 18 kwietnia 2000 r., sygn. akt II SA/Gd 954/98,
42. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 maja 2009 r., sygn. akt II GSK 964/08,
43. wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2009 r., sygn. akt V KK 187/09,
44. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 grudnia 2009 r., sygn. akt II OSK 1933/08,
45. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8 lutego 2007 r., sygn.. akt VI SA/Wa 2105/06,

46. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 25 marca 2009 r., sygn. akt VI SA/Wa 2589/08,
47. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 10 listopada 2009 r., sygn. akt II SA/Ol 918/09,
48. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 lutego 2006 r., II FSK 512/05,
49. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 21 listopada 2001 r., sygn. akt I SA/Gd 306/99,
50. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 kwietnia 1999 r., sygn. akt III SA 8192/98,
51. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 1999 r., sygn. akt I SA/Kr 111/98,
52. wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 maja 1994 r., sygn. akt SA/Lu 1921/93,
53. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1994 r., III ARN 55/94, OSNAPiUS 1995/7, poz. 83,
54. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 maja 1983 r., sygn. akt II SA 20/83,
55. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1992 r., sygn. akt I CRN 1982/19,
56. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 20 lipca 1981 r., sygn. akt SA 1163/81.